

לו היינו רוטשילד...

כסף, הורים וילדים בוגרים

כסף מתערב ישירות ביחסי הורים וילדים: הוא קשור למאבקי כוח – מיהו החזק שנותן, ומיהו החלש שלוקח? הוא קשור לתחושת הערך – מי מקבל יותר ומי פחות, את מי אוהבים יותר או פחות. כסף יוצר פגיעויות המעוררות חרדות, כעסים ועלבונות. קשה למצא דרך שתספק את כולם, קשה לשמור על שיקול דעת ענייני בנושאים כספיים. המתח סביב הכסף גובר בתקופות מעבר כמו בזמן היציאה מהבית, כשהילדים הופכים בהדרגה להיות בוגרים, ולא תמיד ברור מה הדבר הנכון לעשות בענייני הכסף.

האם כהורים –

- אתם מתבלבלים ואינכם יודעים כמה כסף לתת ומתי?
- אתם מתאמצים לתת לילדים כסף, גם אם זה על חשבון הרווחה שלכם?
- אתם מרגישים שהילדים אינם מעריכים את הנתינה שלכם כראוי ומתלוננים לפעמים במקום לומר תודה?
- אתם סבורים שהילדים אינם מתאמצים די הצורך לתרום את חלקם במימון חייהם העצמאיים, ויש להם דרישות גבוהות מדי על חשבונכם?
- אתם מתקשים לחלק את הכסף בין האחים כך שכולם יהיו מרוצים?

האם כצעירים –

- אתם מתוסכלים כי ההורים אינם נותנים לכם כסף די הצורך?
 - אתם מרגישים שההורים מרשים לעצמם להתערב בחיים שלכם מכיוון שהם נותנים לכם כסף?
 - אתם חושבים שההורים נותנים לכם את הכסף בצורה שאינה מכבדת את העצמאות שלכם?
 - אתם מרגישים לפעמים לא בנוח כי בגילכם אתם עדיין מקבלים תמיכה כספית מההורים?
 - אתם חושבים שמקפחים אתכם כספית בהשוואה לאחים?
- בפרק שלפניכם אטען שאין "תשובות נכונות" להתלבטויות סביב הכסף. לכל משפחה הסגנון שלה, הקשור לאופי בני המשפחה ולתפיסות החינוך שלהם. אצל כל משפחה זה אחרת, ובכל זאת יש קשיים האופייניים לרוב, ויש כיווני התמודדות מומלצים. הרי הם לפניכם.

נושא ראשון –

כמה, על מה, ועד מתי על ההורים לשלם?

קשה באמת לקבוע כמה כסף הורים אמורים לתת לילדים, ובעבור מה. בכל גיל זה שונה. כלל לא ברור כמה כסף יש לתת לילדים בצבא, אחריו, לטיול הגדול, למימון לימודים, כשהילדים חיים בבית או יוצאים מחוצה לו. לעתים הילדים רוצים יותר מכפי שההורים רוצים לתת, ולעתים ההורים רוצים לתת יותר מכפי שהילדים מוכנים לקבל. ההורים מתלבטים כמה לתת כדי להיות הוגנים ובו בזמן לא להגזים. הילדים מתלבטים כמה מצופה שירוויחו בעצמם, וכמה לגיטימי שיקחו מההורים בלי שיהיו נצלנים?

התלבטות ראשונה –

מה מממנים ההורים לילדים החיים בבית?

בגיל הצעיר ההורים היו אחראים בלעדית על מימון הילדים. הם שילמו את הוצאות הבית (אוכל, ביגוד, חשמל, מים, מיסים, ניקיון, תחבורה ועוד), שילמו עבור החינוך, התרבות וכל דבר אחר שהילדים הזדקקו לו. לעתים נתנו לילדים דמי כיס "שילמדו להסתדר". לעתים ההורים היו מודיעים בכעס ש"צריך להצטמצם כי המצב קשה" ומתרגזים על בזבזי יתר של הילדים. אבל מעבר לכך הילדים לא לקחו חלק פעיל בנושא הכסף. היה ברור שתפקיד הילדים ללמוד ותפקיד ההורים לפרנס. גם בצבא – החיילים היו עסוקים, ומעבר למשכורת הצבאית המוגבלת ההורים השלימו. רק כשהילדים מסיימים את הצבא מתחיל התהליך של העברת האחריות על הכסף אליהם. למה לא? הילדים צעירים וחזקים, פנויים ומסוגלים לעבוד, ואמורים להתחיל לממן את עצמם. האמנם?

ניר, אבא ליעל בת ה-22, מספר: "יעל בתנו הבכורה סיימה שנה בקבע עם המון כסף ביד. היא הייתה בבסיס סגור ולא בזבזה כלום. גם בחופשות כל ההוצאות היו עלינו – דלק, בילויים, השלמת ציוד. לא אמרנו כלום כי 'הילדה בצבא'. עכשיו יש לה כמה חודשים לפני שתיסע לחו"ל ותחזור ללמוד. היא ממשיכה לגור בבית כמוכן, אוכלת ושותה לבריאות, מארחת חברים, למה לא? מכינים לה, קונים לה, האוטו עומד לרשותה עם דלק. לי זה מתחיל להפריע שהיא אפילו לא מציעה להשתתף בהוצאות שלה. היא יודעת שאנחנו לא עשירים גדולים, וזה בכלל לא עולה על דעתה. אני חושב שהיא פשוט מפונקת. אמא שלה לא מרשה לי להגיד מילה כי לדעתה זה מעליב, ויעל תמשיך לקבל מאיתנו כל מה שהיא צריכה כל עוד היא רוצה. אני מרגיש שאני מנוצל וזה מרתיע אותי. לא יודע מה לעשות".

מזווית ההורים – קשה להם להעביר לילדיהם את האחריות הכספית על חייהם:

ההורים מבולבלים ואינם יודעים אם ילדיהם עדיין צעירים ותחת חסותם, או שהם כבר בוגרים ובאחריות עצמם גם בענייני כסף. הבלבול גובר בתקופת המעבר של היציאה מהבית, שבה הדברים באמת אינם ברורים. יש הורים הסבורים כי אם הילדים הבוגרים גרים איתם בבית ועדיין אינם מסודרים בחיים משום בחינה, אז אולי הם אמורים להמשיך לפרנס אותם. יש החושבים שהילדים כבר בוגרים ועליהם להרוויח כסף ולממן את עצמם.

לפעמים הקושי של ההורים גדל בגלל חוויות העבר שלהם בנושא הכסף:

העיסוק בכסף מעורר אצל ההורים זיכרונות מילדותם המושלכים על ההווה: יש הורים שגדלו במחסור כספי, לא היה להם ממי לבקש, והם תמיד עבדו קשה בשביל כל פרוטה. כפיצוי על הקושי פעמים רבות הם רוצים לפנק את ילדיהם, שלא יחסר להם דבר. בו בזמן ההורים חרדים לא לבזבז כסף סתם כך, שלא יחסר שוב. באותה גישה ההורים רוצים לחשל את ילדיהם, שידעו להתמודד עם לחץ כספי ולא יגדלו כמו נסיכים שהכול בא להם בקלות. יש הורים שגדלו בבתים של רווחה כלכלית, והתמיכה הכספית בהם הייתה מובנת מאליה גם אחרי הצבא. מנקודת מבטם אין שום סיבה לא להמשיך באותה הדרך גם עם ילדיהם. יש הורים שנאבקו בהוריהם בנושא הכסף, וחשוב להם לא לחזור על הדפוס הזה עם ילדיהם. לכן הם מוותרים גם במקומות שלדעתם הילדים הגזימו. יש הורים שאינם סוחכים בעיה בנושא זה, ולכן הם מרגישים נוח יותר לעמוד על שלהם, גם במחיר עימות עם הילדים הבוגרים (הרחבה בפרק "כגודל הציפיות גודל ההשלכות").

ההתעסקות בכסף מתסכלת את ההורים כי לא תמיד הם יכולים ורוצים לתת לילדיהם את כל מה שמצפים מהם. לעתים יש להם רגשות אשם שמא הם פוגעים בילדיהם בדרישה שיממנו את עצמם, שאולי הם הורים לא טובים דיים אם אינם נותנים לילדים "הכול".

הבלבול הרגשי מקשה על קבלת ההחלטות. לפעמים ההורים דוחים את ההחלטות וממשיכים לכעוס ולהסתבך עם עצמם, לפעמים היו רוצים דבר אחד אך נסוגים מול תגובות הילדים הבוגרים. כשדעות ההורים מנוגדות זו לזו המצב מחמיר, ולקושי הראשוני הקשור לכסף מתווסף הקושי ביחסים ביניהם, כמו בדוגמא לעיל.

קשה להורים לגבש קריטריונים ברורים כמה לתת ועל מה:

לא לגמרי ברור מאליו מה משלמים הילדים הבוגרים ומה ההורים ממשיכים לשלם. ברוב המשפחות מוסכם על ההורים וגם על הילדים הבוגרים שהחל מסיום הצבא הצעירים אמורים בהדרגה לעבוד ולשלם

בעבור הוצאותיהם האישיות. כך למשל על הטלפון הסלולרי שלהם, על הבגדים, הבילויים, מוצרי ההיגיינה והטיפוח, אירוח חברים, דלק וכל רכישה והוצאה נוספת לבחירתם. מובן שאין הכוונה שמיד למחרת השחרור הצעירים ילכו לעבוד ויהיו עצמאיים, אך מצופה שבזמן סביר הדבר יקרה כחלק מתהליך העצמאות הכללי של הצעירים. הגדרת המונח "זמן סביר" היא אישית בכל משפחה (הרחבה בפרק "חופשי ומאושר?").

על רוב ההורים מקובל שהם ימשיכו לתת לצעירים את מימון שהותם בביתם כל עוד הם "בתחילת דרכם". מעטים ההורים שיחשבו לבקש מהצעירים השתתפות באחזקת הבית כל עוד הם בתקופה של "בין לבין" – הצבא והטיול, הטיול והלימודים, ואפילו בתקופת הלימודים. מקובל לחשוב שהילדים הבוגרים יכולים להמשיך לחיות בבית ללא תשלום, וזה חלק מהתנאים הבסיסיים שהורים נותנים לילדיהם במסגרת התמיכה להתחלת חייהם הבוגרים.

ההורים שוקלים לבקש מילדיהם הבוגרים להשתתף בהוצאות הבית כשהם מרגישים שילדיהם ממשיכים לחיות על חשבונם מעבר ל"זמן סביר":

יש ילדים בוגרים הממשיכים לגור בבית ההורים ב"גיל מתקדם", וההורים מתחילים להרגיש שילדיהם מנצלים את התנאים הנוחים בבית, שאין תשלום עליהם, כדי לא להתאמץ להרוויח כסף בצורה עצמאית. למשל, אינם מתאמצים לעבוד בזמן הלימודים, אפילו לא בזמן לימודי תואר שני, או עובדים במשרות חלקיות כשיכלו לעבוד משרות מלאות. מהו "גיל מתקדם", 25, 30? מהו "מאמץ סביר" לבוגר צבא, לסטודנט? ההגדרה כמובן אישית ואינה ברורה, אבל כשההורים מתחילים להרגיש מנוצלים התחושה ברורה למדי. זה כנראה הרגע לשקול לבקש מהצעירים הבוחרים להמשיך לגור בבית השתתפות בהוצאות המחיה שלהם.

דניאל, אבא לדור בן ה-27, מספר: "דור כבר גמר ללמוד, הוא עובד ויש לו כסף משלו. הוא ממשיך לגור בבית כי לדבריו נוח לו, וגם לנו זה בסדר. אבל כבר כמה חודשים ברור לי שהוא צריך להתחיל להשתתף בהוצאות הבית חוץ מהדברים שלו שהוא מזמן משלם עליהם לבד. חשוב לי שידע שדברים עולים כסף ולא גדלים על העצים. חשוב לי שלא יגדל פרזיט שממשיך לחשוב שהבית הוא מלון יוקרה ללא תשלום. מרגיז אותי ואפילו מעליב שהוא לא חשב על זה בעצמו, אבל אני מתכוונן להגיד לו בלי להתבייש כי באמת הגיע הזמן".

לא תמיד ההורים יודעים איך לחשב את השתתפות הצעירים בהוצאות:

דניאל ממשיך: "כרגע אני תקוע בחישובים. אני רוצה להיות פייר עם דור, לא לבקש יותר מדי ולא מעט מדי. אין לי מושג איך לדעת מה החלק שלו בחשמל, במים, בכביסה, בטלפון, באוכל, במיסים בעוזרת, ואיך מחשבים את חלקו בעלות המכשירים שמתקלקלים, במגבות שקונים. בבית יש הרי אינסוף הוצאות, קטנות וגדולות. לפעמים זה נראה לי כל כך קטנוני להתחשבן, ואולי הסכום זניח ואפשר לוותר. מי יודע מה הסכום? אולי אני צריך לשאול הורים שהתגרשו כמה משלמים על כל ילד בבית. הם יודעים?"

דניאל צודק – לא רשום בשום מקום מה הסכום ה"נכון", וכל הורה נשאר בודד בהתלבטויותיו. עם זאת הקשבה לדרכים שבחרו הורים אחרים יכולה לסייע. אולי אחת מהאפשרויות תתאים.

* יש הורים המוותרים על השתתפות הילדים הבוגרים בהוצאות הבית "כדי שיחסכו כמה שיותר לעצמם". לדעתם אין זה משנה מאיזה כיס יוצא הכסף, ואם ילדיהם ירוויחו יותר כסף לטיול, ללימודים או לחיים, אז ההורים יצטרכו לתת פחות בהמשך.

* בחלק מהמשפחות אין לחץ כלכלי ומעדיפים לא להסתבך בכלל בנושא.

* יש הורים שחשוב להם שהצעירים יקבלו אחריות על מימון מחייתם, ללא קשר לכך שהמשפחה חיה ברווחה כלכלית. הם יבקשו מילדיהם לתת אחוז סביר משכרם, כך שגם ישתתפו בחלקם בבית וגם יישאר להם די הצורך לחייהם הפרטיים. התשלום בעיניהם הוא מעין "מס פרוגרסיבי" של מחיה בבית בהתאם להכנסות.

* הורים אחרים ינסו לקבוע סכום ברור המייצג את הסכום שצורך הילד בפועל. הם יפרידו בין ההוצאות הקבועות בבית שאינן קשורות לכמות האנשים החיים בו (ארנונה, ביטוח, עוזרת אם יש) ובהן לא יבקשו השתתפות, ויעריכו את ההוצאות האחרות שהילד שותף בהן (חשמל, מים, טלפון, אוכל, חומרי ניקיון וכו') ויחשבו את חלקו היחסי.

בסופה של התלבטות כל הורה יצטרך להחליט בהתאם למצפונו ותפיסת העולם שלו, ובהתאם לתהליך החינוכי המתאים לילדו. יש צעירים שאינם זקוקים לדרכון להיות עצמאיים כלכלית, כי הם אחראים מאוד מטבעם, אולי בשבילם התשלום פחות משמעותי. יש ילדים מפונקים יותר שבשבילם התהליך החינוכי של דחיפה לעצמאות כלכלית הוא בעל חשיבות רבה יותר.

מזווית הילדים – הם אינם מציעים להשתתף בהוצאות כי אינם רגילים לכך:

היה קל אם הצעירים היו פותרים את ההתלבטות בעבור ההורים ומציעים להשתתף בהוצאות בסכום שהיה סביר לשני הצדדים, אבל רובם אינם עושים זאת – לא מכוונה רעה אלא מחוסר ניסיון.

דור, בנו של דניאל, לא ממש מבין שהגיע הרגע שישלם על מחייתו בבית. מבחינתו שום דבר משמעותי לא השתנה ביחסי הכסף בינו לבין ההורים. נכון שהוא עובד, ואפילו משלם בעצמו על ההוצאות הפרטיות שלו, אבל לא עולה בדעתו לשלם על הבית, זה אפילו נשמע מעליב. מה, הוא כבר לא הבן שלהם, הוא דייר בבית שצריך לקחת ממנו כסף?! את הכסף שהוא מרוויח הוא שומר לנסיעה לחו"ל, ואולי אפילו חוסך לדירה. לדעתו הוא אחראי מאוד ובוגר, ואין לו מושג שההורים "מבשלים כעס עליו". אם יגידו לו ישירות שעליו לשלם על חייו בבית הוא אולי יכעס בהתחלה, אך יש סיכוי שיתעשת בהמשך, יבין את ההיגיון שבדרישה וייענה לה.

המלצות להורים –

- גבשו לכם עמדה ברורה כלפי כסף המתאימה לגיל הבוגר של הילדים ולתפיסות החינוכיות שלכם.
- השתדלו שעמדתכם תהיה משותפת לשני ההורים. אם יש מחלוקות נסו להתדיין עליהן ולהגיע לפשרה. ככל שתהיו מפולגים כך גדל הסיכוי שתסתבכו ביניכם ומול הילדים, תישארו צודקים ולא יעילים.
- קבלו החלטות לטווח קצר, מה וכמה נכון שהצעירים ישלמו בחודשים הקרובים. ההחלטות צריכות להתאים למצב הקיים והן יכולות להשתנות עם הנסיבות והזמן.
- קבלו את ההחלטות מתוך שיקול דעת ענייני והיו שלמים איתן. זה חשוב יותר מתוכן ההחלטות שיכול להשתנות ממשפחה למשפחה, וזה לגיטימי.
- זכרו שאינכם פוגעים בילדים הבוגרים כשאתם מבקשים מהם לממן את הוצאותיהם האישיות, ואולי גם להשתתף בחלקם בהוצאות הבית. להפך, כך אתם מדרבנים אותם לעצמאות כלכלית המתאימה לגילם וליכולתם.
- כשתגיעו להחלטה ביניכם, שתפו את הצעירים בשיקוליכם בצורה גלויה והוגנת. הקשיבו לתגובתם והתחשבו בה. אתם יכולים לשנות דברים בהחלטה הראשונית ועדיין להיות מרוצים מפשרה שטובה לשני הצדדים.

המלצות לילדים הבוגרים –

- זכרו שהכסף הוא של ההורים. זכותם לתת לכם, אך לא חובתם.
- קבלו את העובדה שכבוגרים אחרי צבא אתם אמורים לממן חלק מחייכם בעצמכם.
- גם אם תכעסו על "הרעת תנאים" כי עד היום ההורים מימנו אתכם, האמינו שהשינוי מעיד על הבעת אמון בכם. ההורים מצפים שתשתתפו במימון חייכם כי הם חושבים שאתם מסוגלים.

- נסו להאמין שהתחושה הרעה של התחלת העצמאות הכלכלית והפגיעה בנוחות וברמת החיים תתחלף עם הזמן בסיפוק אישי כשתצליחו להתקיים בזכות עצמכם.
- ערכו משא ומתן ענייני עם ההורים: מה אתם אמורים לשלם בעצמכם (צרכים אישיים שלכם, השתתפות מסוימת בחייכם בבית) ומה ההורים ממשיכים לשלם.
- נסו למצוא פשרה שתתאים לכם ולהורים, שאף צד לא ירגיש מופסד. השתדלו שהסכומים יהיו אפשריים בשבילכם – ידרשו מאמץ ובו בזמן לא יפגעו לגמרי ברווחתכם.

התלבטות שנייה –

מה מממנים ההורים לילדים שיצאו מהבית?

- כל עוד הצעירים חיים בבית ההורים קל יותר להורים להמשיך לשלם את מחייבתם כמו קודם. כשהצעירים יוצאים מהבית לגור במקום נפרד כבר אי אפשר להכחיש את העובדה שיש להם חיים נפרדים הדורשים מימון נפרד. ההורים וילדיהם הבוגרים מתלבטים שוב – על מה ההורים ממשיכים לשלם, ומה עובר לתשלום הצעירים.
- כשהצעירים הם סטודנטים ברור לרוב ההורים שהם יתמכו גם בחלק ממחייבת הצעירים העסוקים בלמידה, בוודאי בשנה הראשונה כשהצעירים עסוקים בהסתגלות, או בתואר הראשון שהלימודים בו תובעניים. עד מתי תומכים בסטודנטים, כמה מצופה שיעבדו ויסתדרו בעצמם? התשובה אינה פשוטה.

שירן, בת 28, מתלוננת: "אני לומדת לתואר שני ועובדת רק כמה שעות בספרייה של האוניברסיטה בשכר לא גבוה. אני משקיעה המון בלימודים כדי להצטיין בתואר שני ולהמשיך לדוקטורט. אני גרה כמובן בדירה שכורה, ועד עכשיו ההורים מימנו לי כמעט את הכול: את שכר הלימוד, את הדירה, את ההוצאות הקשורות ללימודים (מחשב, ספרים, כלי כתיבה), את הבגדים, ועכשיו כשאני חושבת על זה – גם את האוטו הם קנו לי, והם משלמים את הביטוחים והדלק. עכשיו התחלתי את השנה השלישית של התואר, ולפני כמה שבועות אבא ואמא אמרו לי שאני צריכה למצוא עוד עבודה לממן את עצמי. לדעתם אני כבר בוגרת וצריכה להסתדר באופן עצמאי. הם אמרו שישלמו את שכר הלימוד ואת חומרי הלימוד וזהו, ושעם כל השאר אני צריכה להסתדר. הם עוד הוסיפו שאם קשה לי אז שאוותר על הרכב. הייתי בשוק. זה נפל עלי כמו רעם ביום בהיר. כל כך נלחצתי, איך אוכל להסתדר עם הכול לבד?! וגם לא נעים איך שהם כועסים עלי פתאום. אני לא מבינה למה שהם לא ימשיכו

לשלם?! מה קרה פתאום?! למה שאוותר על הרכב שיש לי מגיל 18,
ולמה לקלקל את הכול עכשיו, ממש לפני סוף הלימודים?!"

מזווית ההורים –

הם רוצים שבתם תקבל אחריות על הפרנסה שלה. הם חושבים שאחרי שתמכו מסיבית בבתם בתקופת הלימודים לתואר ראשון, הגיע הזמן שתצליח לשלב בין הלימודים החלקיים לתואר השני ובין העבודה, שתתאמץ יותר מכפי שהיא עושה כיום. רוב ההורים יודעים מניסיון שהצעירים לא יהיו שבעי רצון כשידרשו מהם לממן את עצמם. ילדים רבים מבזבזים בקלות את כספי ההורים וחסכניים מאוד בנוגע לכסף שלהם. ההורים דוחים את ההחלטה כמה שיותר. הם פוחדים מפגיעה ביחסים, אינם רוצים להיות אלו שמקלקלים לצעירים את התחלת החיים. הם מתוסכלים שאינם יכולים לתת יותר, ובסוף מתעשתים ובאים בהצעה הוגנת לדעתם. למשל, הוריה של שירן ימשיכו לשלם כל מה שקשור ללימודים, והיא תצטרך להתמודד עם כל השאר. מרגע שהחליטו, ההורים יכולים לעמוד טוב יותר מול הלחצים והמיניפולציות שישנו את דעתם. נחישותם טובה להם, ובטוח הלא רחוק גם לילדיהם.

מזווית הילדים –

לא קל להם להתפשר ברמת החיים. מעולם לא הכינו אותם ממש למצב שהם צריכים לחיות על פי התקציב שלהם. הם התרגלו לחיות כל השנים ברמת החיים של ההורים, עם בית נוח, מכונית ותנאי חיים משופרים. משמח אותם לעבור לגור בדירה שכורה בלי שההורים יושבים להם על הראש, אך את המחיר הכלכלי הנלווה לעצמאות קשה להם לשלם (הרחבה בפרק "חופשי ומאושר?"). מבחינתם באמת לא מובן למה ההורים צריכים להקשות עליהם ולהפסיק לשלם את כל צרכיהם כמו פעם. זהו מהפך ענק בעבורם לקלוט שארנק ההורים מפסיק להיות הארנק שלהם, שגם אם ההורים מבוססים מבחינה כלכלית הם צריכים להתחיל את החיים שלהם ברמה נמוכה יותר. אולי בדירה פחות מודרנית ומאובזרת, בלי מזגן, ואולי גם ללא מכונית. קשה להם לקבל שלא מנסים לפגוע בהם או לא לתת להם מה שמגיע, אלא שכך דרכו של עולם. צעירים צריכים לעבוד שנים כדי לבסס את עצמם, כפי שעשו הוריהם, וזה לטובתם – כי רק דרך עבודה אישית, עם תמיכה מסוימת כמובן, אתה יכול להיות גאה ובטוח בחיים העצמאיים שלך. קשה והכרחי לשנות את היחס לארנק ההורים.

רונית, בת 30, מספרת: "אני זוכרת עד היום את הרגע שבו קלטתי שאני צריכה להסתדר עם הכסף שיש לי ולא עם הכסף של ההורים. זה קרה כשעברתי

לשכירות כשהתחלתי ללמוד. ההורים נתנו לי כל חודש סכום, וחישבנו שזה אמור להספיק. גם עבדתי ולא הייתי מסכנה. הזעזוע היה כשהלכתי לסופר ולא יכולתי לקנות כל מה שבא לי כי הכסף לא הספיק. בתור דוגמא טפשית, אני לא אשכח את עניין שקדי המרק. אצל ההורים הייתי אוכלת טונות של שקדי מרק ופה הייתי צריכה לספור את השקדים כי הם עלו הון. נהיה קטע שהייתי באה להורים ואצלם היו מעדנים ופינוקים, ואצלי היה עוני. אמא פינקה אותי, עשתה לי אוכל, והמשיכה לקנות לי את הקרמים שאני אוהבת, אבל פתאום לא יכולתי לגשת לארנק ולקחת מאה שקל כי בא לי. בהתחלה זה היה זעזוע ממש, כאילו נבנה קיר הפרדה בינינו. אבל שם כנראה התחילה הבגרות האמיתית שלי. אני עצמאית ובוגרת, ולא הבת הקטנה של הורי".

לצעירים רבים אצה הדרך לחיות ברמת חיים גבוהה, ואין להם סבלנות לשלבים בדרך. על ההורים הם מוציאים את התסכולים הכספיים שלהם. מרגישים שאם ההורים היו קצת יותר נדיבים, לא היה להם קשה כל כך. צעירים אחרים מוכנים לרדת זמנית ברמת החיים מתוך ידיעה שזו הדרך הנכונה לחיים העצמאיים שהם רוצים לעצמם.

רוב הילדים אינם יודעים איך לתכנן תקציב:

חייבים לזכור שאין להם ניסיון בניהול כספים. אף על פי שחלק מהילדים קיבלו דמי כיס בגיל הצעיר כתרגול לתכנון כספי, רובם לא באמת עמדו בתקציב, וההורים תמיד השלימו. כשהילדים מגיעים לגיל הבוגר הם רק מתחילים לתרגל את המיומנות של ניהול כספים, מיומנות זו איננה קלה גם למבוגרים מהם. באמת לא קל להם לתכנן, לחסוך, להתאפק, כי זו פעם ראשונה שהם עושים זאת בחיים עצמם "על רטוב". לכן במקום עליהם על טעויות או על חוסר שביעות הרצון שלהם, צריך ללמד אותם בסבלנות מה צריך לעשות. יש לחזק הצלחות קטנות מתוך אמונה שהם ישתפרו בהדרגה (הרחבה על החינוך הכספי בנושא השלישי).

המלצות להורים –

- האמינו בזכותכם לדרוש מהילדים הבוגרים להרוויח כסף ובכוחם להתאמץ ולהצליח. האמונה שלכם תגשים את עצמה דרך ההתנהגות.
- הזכירו לעצמכם שהכסף שלכם הוא שלכם. אין לכם חובה לתת אלא זכות. אתם יכולים לתמוך בילדים הבוגרים כמה שמתאים לכם, כי אין "צו מהר סיני" לשלם לילדים בוגרים דבר זה או אחר.

- העבירו את החלטותיכם על תמיכה כספית לילדים בוגרים בצורה אדיבה, ללא כעס או האשמה, ומעבר לכך אל תקחו אחריות יתר על תגובות ילדיכם, גם אם הם כועסים ונעלבים מאוד בהתחלה.
- תנו את הכסף בצורה שתכבד את ילדיכם כאנשים בוגרים. עדיף להעביר סכום מוסכם ישירות לחשבון הבנק.
- גלו סבלנות לתגובות ילדיכם גם אם הן כעוסות ומתלוננות. עדיין אין להם ניסיון בתכנון תקציב ובחיים כלכליים עצמאיים. הם מוציאים את הלחץ עליכם, וחשוב שלא תיעלבו מתגובותיהם אלא תלמדו אותם בהדרגה איך להסתדר עם כסף.
- סמכו על ילדיכם שהם רוצים ומסוגלים להתאמץ להיות עצמאיים כלכלית. הם לא יתמוטטו אם יהיה להם מעט קשה.
- חזקו את ילדיכם על ההצלחות שלהם בתכנון כספי, גם אם הן חלקיות בעיניכם. כך תעזרו להם לבטוח בעצמם ולהסתדר מהר יותר עם המשימה הגדולה של ניהול כספים.

המלצות לילדים הבוגרים –

- קבלו את העובדה שאתם בוגרים מחוץ לבית וארנק ההורים כבר אינו הארנק שלכם! אתם צריכים להסתדר במגבלות התקציב שלכם, כשההורים עוזרים בלבד ואינם מפרנסים כמו פעם.
- הפנימו את עובדת החיים שתצטרכו להתחיל את חייכם העצמאיים ברמת חיים נמוכה מזו של ההורים. אל תראו בכך עלבון או אסון, אלא מצב זמני בדרך להתבססות הכלכלית שלכם.
- האמינו שאתם מסוגלים להיות עצמאיים כלכלית, טפחו את הרצון שלכם להיות עצמאיים כספית. למרות האי נוחות ההתחלתית המאמץ יוביל אתכם להישגים כלכליים – הם יהיו שלכם, וכך גם הסיפוק.
- חפשו עבודה, נסו להצטמצם בהוצאות אם צריך, ותרגלו את המיומנות של להיות בתוך תקציב מוגבל. אם תצליחו זה יעזור לכם במצבים דומים בהמשך החיים.

***התלבטות שלישית:**

מה ההבדל בין "נתינה סבירה" ל"נתינת יתר"?

כמעט אין מחלוקת על כך שהורים צריכים לעזור כספית לילדיהם הבוגרים בתחילת דרכם. קשה מאוד לצעירים לממן בעצמם את הלימודים, ובוודאי את המחיה ואת הדירה. במחקרה של אירית אדלר (אדלר, 97) נמצא שבישראל 93% מבעלי הדירות קיבלו עזרה ממשפחות המוצא. כמה עזרה ובאיזה מחיר הורי היא אינה מפרטת. במספרים טמון ההבדל התהומי בין "נתינה סבירה" ובין "נתינת יתר".

אז כיצד מחליטים כמה לתת? מה זה "מתאים" ומה זה "יותר מדי"?

רותי ואמנון, הורים לדוד בן ה-23 – סטודנט, ולתמר בת ה-26, מספרים:
"אנחנו תומכים כספית בשני הילדים. לדוד חשוב לממן את עצמו, אבל אנחנו משלמים לו את הלימודים, ונמשיך ככה עד שיוכל לפרנס את עצמו לבד. עם תמר קשה לנו יותר. לפני חצי שנה היא סיימה תואר ראשון, התחתנה והתחילה לעבוד. היא מרוויחה מעט מאוד, ובעלה עדיין לומד. אין להם כמעט כסף לכלום, ותמר כל הזמן מתלוננת שקשה לה. קשה בלי אוטו, בלי כסף לבגדים, לבילויים. לנו קשה לראות שקשה לה, וכמו תמיד אנחנו מתגייסים לעזרתה. ממשיכים לתת לה כל חודש כסף, כמה שצריך. היא באה ומבקשת, ואנחנו נותנים. היא שמה על השולחן את דף החשבון עם המינוס ואנחנו מכסים. לא נוה לנו עם המצב. מכעיס אותנו שהיא לוקחת מאיתנו כסף באופן שוטף למרות שהיא ילדה גדולה, נשואה ועובדת, וצריכה להסתדר עם מה שיש לה. כשאנחנו אומרים את זה לתמר היא מתרתחת ונעלבת, אומרת שאנחנו לא מבינים כמה קשה לה, ושאם הייתה יכולה להסתדר לבד היא לא הייתה מבקשת. אנחנו שותקים כדי לא להחריף את המצב, אבל בלב אנחנו חושבים שהיא מבזבזת על שטויות שבמצבה היא לא יכולה להרשות לעצמה. מעל לכול אנחנו חוששים – עד מתי נצטרך להמשיך לתת לתמר כסף אם תמיד היא צריכה יותר ממה שיש לה. ילדה מפונקת שלא יודעת להסתדר".

הורים רבים ממולכדים כי קשה להם להפסיק לפנק:

ההורים שבדוגמא היו רוצים שבתם תבין מעצמה שהגיע הזמן שהיא תהיה עצמאית כלכלית. כך הם לא יצטרכו להתמודד עם המשימה הקשה להם – להפסיק לפנק. הם מנסים להיות בו זמנית גם הורים טובים שנותנים לילדתם את המיטב, וגם הורים המסוגלים לתסכל את הילדה כדי שתוכל להתבגר לעצמאות כלכלית. משימה בלתי אפשרית.
אולי הם רוצים להמשיך לשלוט בחייה של תמר דרך הכסף ומסווים את רצונם דרך הכעס על הפינוק שלה. אולי הם מנסים להסוות כעסים שלהם על תמר דרך נתינת יתר שמפצה. הורים רבים אינם מודעים למניעים שלהם להמשיך לתת כסף לילדיהם, ולכן הם ממולכדים בכעס ותסכול וממשיכים לתת כספים מיותרים בניגוד לרצונם.

צעירים רבים ממולכדים כי הם רגילים לפינוק של ההורים:

תמר איננה ילדה מפונקת, היא ילדה שפינקו אותה. היא תקועה בין ההרגל והצורך לקבל כסף מההורים כדי לקיים את רמת החיים שהיא זקוקה לה, ובין הרצון שלה להיות עצמאית, ולכן העלבון שהיא חשה כשבגילה היא מוצאת עצמה נזקקת לתמיכת הורים. היא מנסה לאחוז במקל משני צדדיו – לקבל כסף קל מההורים ולא להרגיש תלויה וחלשה בגלל התמיכה הכספית. כל פעם שהיא מבקשת מההורים כסף היא יודעת שנכשלה ברצון שלה להיות עצמאית. היא כועסת על ההורים, אבל בעיקר על עצמה. לא ככה ראתה את עצמה כאישה בוגרת, נשואה ובעלת משפחה.

תחום בולט של נתינת יתר הוא מתנות:

יש הורים המגזימים בגודל המתנות שהם נותנים לילדיהם. הם רוצים לשמח ויוצאים מעליבים.

דור, בן 30, מספר: "חגגו לי יום-הולדת ברוב הוד והדר כמו שההורים שלי אוהבים. ואז, באמצע המסעדה המפוארת, לעיני כל המשפחה, אבא שלי שלף את המתנה שלהם – שבוע סקי מפואר לי ולחברתי ומנוי שנתי לתיאטרון. כל הקהל התרגש מרוחב הלב של הורי. ואני? הרגשתי כל כך מושפל. הורי יודעים כמה חשוב לי להיות עצמאי ולהסתדר לבדי, והם מתנשאים עלי, שלא אשכח שלהם יש כסף לסקי ולי אין, ושאוולי סוף סוף אלך לתיאטרון ואהיה מתורבת כמוהם. אנחנו הרי לא מסתדרים, אז הם מנסים לקנות את האהבה שלי בכסף וזה מפוצץ אותי. אולי אני נשמע מגזים, אבל אני לא מבין למה הם לא יכולים לתת מתנה נורמלית כשהם רואים כל שנה שזה פוגע בי כל כך?"

ייתכן שדור צודק והוריו התנשאו עליו או ניסו לקנות את אהבתו דרך המתנה, ייתכן שלא. בכל מקרה, אי אפשר להתעלם מכך שמתנות מעבירות מסר סמוי, וצריך להקשיב לו. ככל שההורים מגזימים בגודל המתנות הם מקבעים את ההיררכיה שהם החזיקים הנותנים והילדים הם החלשים המקבלים. ככל שהם נותנים מתנות קטנות מדי הם אולי מעבירים מסר של כעס וביקורת, ולכן חוסר רצון לתת. מתנה אמורה לשמח את המקבל, ואם ההורים ממשיכים לתת מתוך הרצון שלהם, ללא הקשבה מספקת לרצונות הצעירים, יש בכך מסר של זלזול או בעיה ביחסים.

היעד הוא שההורים יחליטו בעצמם ובהיגיון מה מתאים להם לתת:

ההורים צריכים לבדוק כמה כסף מתאים להם לתת, ואם הם מרגישים שהם נותנים יותר מדי הם אמורים לבדוק למה ולנסות לשנות את המצב. אין טעם לכעוס על הצעירים הדורשים עוד ועוד, אין טעם להישאב לתת יותר מדי מתוך חולשה ואשמה. ההורים הם שאמורים לשים גבולות לתובענות החיצונית והפנימית. זהן חלק מהסמכות שלהם, והיא כולה שלהם (הרחבה בפרק "כמה להתערב").

"נתינה סבירה" היא כזו שדורשת מהצעירים מאמץ סביר לפרנס את עצמם והשלמה של ההורים לצרכי היסוד שלהם. הכוונה לדור, מזון, לבוש ואפשרות ללמוד. מעבר לכך לכל משפחה יש הגדרה סובייקטיבית מהו "הכרח" ומהם "מותרות" – האם מזגן, מכונית, חופשות, טיפול פסיכולוגי, ביגוד אופנתי הם חובה או לא. גם מתנות צריכות להביע תשומת לב מפנקת, ולהינתן מתוך תחושה טובה. הן אינן אמורות להעביר מסרים של התנשאות או השתלטות או לנסות לקנות אהבה במקום שיש בעיות. אין אמת מוחלטת. העיקר שההורה יהיה ברור ועקבי בשיקול הדעת שלו.

על הסכום שההורים נותנים להיות ברור וקבוע:

על ההורים להגדיר ולומר באופן ברור לילדים הבוגרים מהו הסכום שהם נותנים בכל תקופה לפי צרכיה. כשהילדים הבוגרים לומדים, בזמן בחינות, בתקופות מעבר, כשהם עובדים. מוטב לתת את הכסף לדברים מסוימים (לשלם שכר לימוד, שכר דירה, ביטוח) ולא סכום כולל שאחר כך מתרגזים כשהצעירים מבזבזים אותו לא בחוכמה. מוטב להימנע ממצב שבו הצעירים באים כל פעם לבקש וההורים נותנים "כמה שצריך". זוהי דרך מעורפלת המעוררת מתחים ומקשה על הצעירים לדעת מה יש להם ומה אין. כשהסכום ידוע, הצעירים יכולים להתחיל להתנהל בתוך התקציב גם אם הוא מצומצם לטעמם.

אחרי שהחליטו על הסכום, ההורים יכולים להציע את עזרתם לצעירים בחיפוש דרכים להרוויח יותר כסף. ההורים אינם אמורים לשכנע וגם לא להיכנס למאבקים, כי ההחלטה מה הם עושים בתקציב הנתון, אם הם מעוניינים להגדילו וכיצד – היא של צעירים. זו שיחה לפתרון בעיות כמו בנושאים אחרים, וההורים משמשים בה כמייעצים ולא כבעלי סמכות או אינטרס בעניין (הרחבה בפרק "כמה להתערב").

המלצות להורים –

- הפסיקו לפנק את ילדיכם דרך הכסף. זה מחליש את העצמאות שלהם, מכעיס אתכם ולבסוף מותיר את כולם אשמים ולא מרוצים.
- קבלו אחריות על מה שמתאים לכם לתת, חשבו על כך היטב, התייעצו אם צריך, וכשתחליטו בצעו את החלטתכם למרות תגובות לא אוהדות של ילדיכם.
- אל תתנו כסף מתוך רגשות אשם, מתוך כעס או מכניעה ללחץ מניפולטיבי. אל תתנו כסף בתמורה לציות לדעתכם או להכרת טובה.
- האמינו בילדיכם שיצליחו להיות פחות מפונקים, אם תתמכו בהם בסבלנות ותציעו להם עזרה בניסיונם להתארגן עם כספים בצורה מוצלחת יותר.
- תנו מתנות הגיוניות בגודלן מתוך הכיף שלכם ולא כדי להתנשא בביקורתיות או לקנות אהבה דרכן. בררו עם ילדיכם הבוגרים מה הם רוצים כמתנה והתחשבו בדעתם.

המלצות לצעירים –

- צאו מהעמדה הילדית הממשיכה לראות בהורים ספקי שירותים, כולל כסף.
- קחו בחשבון שכל עוד אתם ממשיכים לקחת מההורים כסף, אינכם באמת עצמאיים כפי שאתם חפצים להיות.
- אל תכעסו על ההורים בגלל הקושי שלכם לקבל. חשבו על כך שלפעמים אתם כועסים על ההורים במקום על עצמכם, הממשיכים להזדקק לכספי ההורים.
- נסו להיעזר בהורים במשימה הלא פשוטה של מציאת פתרונות כספיים לחייכם. אולי הם יכולים לעזור מתוך ניסיונם ואהבתם אליכם.
- אל תחששו לקחת כסף מההורים כשצריך, אין בכך חולשה או עדות לכישלון העצמאות שלכם.
- אם ההורים נותנים לכם יותר מדי או פחות מדי, נסו לומר את דעתכם, והקשיבו להסברי ההורים. אולי תמצאו בהם היגיון.
- אם המתנות של ההורים אינן נעימות לכם, אמרו להם את תחושתכם, אולי תשפיעו.
- אל תתחפרו בעמדות ילדותיות של עלבון וכעס, אלא נסו להגיע לפתרונות הגיוניים של הבעיה.

התלבטות רביעית –

איך מחלקים את הכסף בין אחים?

מכיון שברוב הבתים גדלים אחים, כל נושא נתינת הכסף מתקיים בהקשר של השוואה, קינאה ותחרות, כמו בכל נושא הקשור לאחים. ההורים מתלבטים אם לתת לכולם שווה בשווה, או לתת לכל אחד על פי צרכיו. הם מרגישים שילד אחד חלש מהאחרים וזקוק ליותר עזרה, ולעתים מקפחים בשל כך את הילדים החזקים המסתדרים בכוחות עצמם. והילדים הבוגרים? הם גוררים אל הגיל הבוגר תחושות כעס וקיפוח על ההורים שמעדיפים ונותנים יותר ובחוסר הגינות לאח זה או אחר ולא להם.

חוה ומשה, הורים לעמית בן ה-26 ולמיקי בן ה-28, מספרים: "מגיל צעיר יש תחרות בין שני הבנים. הם קרובים בגיל, והצעיר תמיד רצה מה שיש לגדול. כמה שלא נתנו שווה לשניהם, כמה שניסינו להסביר שאנחנו אוהבים אותם אותו דבר, הוא תמיד הרגיש מקופח. עכשיו כששניהם בוגרים המצב רק החריף. אנחנו תמיד שילמנו את שכר הלימוד, והם עבדו ושילמו את השאר. הבעיה היא שלגדול יש חברה מבית מאוד עשיר, וההורים שלה מצ'פרים אותם כל הזמן. הם גרים בבית יפה, נוסעים במכונית חדישה, נוסעים לחופשות לחו"ל, והצעיר צריך להסתדר בכוחות עצמו. הוא מתרגז למרות שאף אחד לא

אשם. קשה לנו לשמוע את ההאשמות הציניות שלו 'כמה לעמית תמיד יותר קל בחיים', קשה לשמוע את הרמיזות כלפינו ש'חבל שלי אין הורים שיכולים לקנות לי דירה ומכונית'. אז מה אנחנו יכולים לעשות כדי שהוא יהיה סוף סוף מרוצה?"

ילדים בכלל ואחים בפרט מרגישים פעמים רבות מקופחים ונעלבים:

מילדות יחסי אחים מעוררים תחושות קיפוח. תמיד מישהו בזמן כלשהו מרגיש שלאחרים יש יותר מאשר לו. זו תחושה בלתי נמנעת בין בני אדם בכלל, ובמשפחה בפרט. הצעירים מרגישים שהבוגרים מנצחים אותם ומקבלים זכויות יתר, הבוגרים מרגישים שהצעירים מפונקים ומקבלים יותר מהם. וילדי הסנדוויץ'?" להם הזכות הרשמית להיות מקופחים.

האחים מנהלים את מאבקי הקיפוח מול ההורים, רוצים את תשומת הלב שלהם, ההערכה ובהמשך גם את הכסף. הילדים מקנאים, צריכים לוותר ולהתחלק, ולעתים כתגובה מפעילים על ההורים מניפולציות לקבל יותר. הם כועסים, בוכים, מאשימים, לוחצים על נקודות חלשות אצל ההורים במשפטים מכאיבים כמו: "ברור שאותו אתה אוהב יותר..." הכול כדי לא להרגיש את החסר. לפעמים הם מצליחים לקבל מה שרצו אך במחיר של היתקעות בגישה קורבנית וממורמרת. הם לומדים להאשים אחרים ולעשות מניפולציות ומתקשים להשתחרר ולנקוט גישה עצמאית ובטוחה יותר. לאורך זמן הם מפסידים, בעיקר בגלל תגובות ההורים המשתפות פעולה עם חוויית הקיפוח.

להורים מפריע שאינם מצליחים למנוע את קינאה בין האחים:

כמו הורים רבים חווה ומשה חיים באשליה, שיש דרך כלשהי למנוע לגמרי קינאה בין אחים. הם חושבים שאם יפצו את הילד המקופח, הוא יירגע. הם מנסים לפעול בשיטת השוויון הקומוניסטית של "שווה לכולם" כדי להיות הגונים ולמנוע את הקינאה והתחרות ביניהם. אבל במציאות גם חומות הקומוניזם השוויוני נפלו. אין מחלוקת שעל ההורים להיות הגונים ולשמור על שוויוניות עקרונית בין אחים; לא לקפח או להעדיף את אחד האחים בצורה בוטה. זה הכרחי, אך להאמין שכך ניתן יהיה למנוע תחרות וקינאה בין אחים, זו אשליה. בין אחים יש קינאה ותחרות בלתי נמנעים. הם מתחרים על תשומת הלב של ההורים, על הכוח, על הערך; רוצים להיות "יותר" בכל תחום אפשרי. אחד מהביטויים של הקינאה והתחרות בין אחים הוא כסף. אחים תמיד יבדקו למי ההורים נתנו יותר, כלומר, את מי העדיפו ואהבו יותר. כשהילדים מתבגרים ולתמונה נכנס בן-הזוג והכסף שאיתו, הניסיון של ההורים לשמור על שוויון נעשה בלתי אפשרי. ניסיונות האשמה של ההורים לספק את כולם הופכים נואשים ובלתי אפשריים יותר ויותר עם התבגרות הילדים. הורים יכולים להיות אחראים לשיקול דעתם ההגון והענייני בהתייחס

לחלוקת הכסף בין האחים, אך הם אינם יכולים להיות אחראים על תגובות הילדים. בוודאי לא כשהילדים בוגרים.

המדיניות המומלצת לחלוקת כסף בין אחים היא לתת לכל ילד לפי צרכיו:

על ההורים לוותר על האשליה שיוכלו למנוע את תחושת הקיפוח, ולבנות במקומה דרך חינוכית טובה להם ולילדים. כיוון מומלץ הוא לתת לכל ילד בהגינות את מה שיאפשר לו להתחיל את חייו הבוגרים מנקודת מוצא כלכלית דומה. למשל, לתת לכולם תמיכה לרכישת מקצוע או כל תמיכה נוספת שהיא בדפוסים המשפחתיים (שכר דירה, טיפול פסיכולוגי אם נדרש). אם ילד אחד הגיע לרווחה כלכלית בזכות חריצותו או בזכות המזל (בן זוג אמיד), אין חובה להורים לשלם לו כמס את מה שהם נותנים לאחיו. לגיטימי שכל משפחה תחליט לפי הסגנון שלה, כל עוד המדיניות הוגנת ועקבית.

ההורים יכולים לשתף את הילדים הבוגרים בשיקוליהם אך לא להיות תלויים בהסכמתם:

ההחלטה היא של ההורים והיא תתקיים גם אם הילדים אינם מסכימים. צריך כמובן להקשיב לדעות הילדים אך להחליט בשיקול דעת עצמאי.

דינה, גרושה ואם לשניים – שגית בת ה-23 ויונתן בן ה-25, מספרת: "אני ממשפחה מסורתית, ואצלנו מקובל שההורים עוזרים בקניית דירה לילדים. שלישי נותן כל זוג הורים, ושליש לוקחים הילדים משכנתא. שני ילדי התחתנו בתוך שנה. שמחה גדולה. לא נתתי שווה לשניהם. לבת לא נתתי כי לא הייתה צריכה. הבן היה צריך יותר, אז התאמצתי ונתתי. הבת לא יודעת עד היום, לא עניינה. לא צריך לספר להם מה נותנים לכל אחד. זה ביני לבין מצפוני. בירושה אתן לשניהם שווה בלי קשר למצבם בחיים, אבל בעזרה הממשית עד אז, אתן לכל ילד לפי כמה שהוא צריך. אם ילד אחד צריך פחות אז יהיה לי יותר כסף פנוי לשני. מה רע בזה? אני שלמה עם הגישה הזאת ופועלת לפיה".

האם דינה צודקת? ייתכן שחלק מהקוראים היו פועלים אחרת. מה שחשוב הוא אם המדיניות הכספית של ההורים מתאימה להם ולילדיהם. חשוב שהגישה לא תתבסס על רגשות אשם וכניעה למניפולציות אלא שתהיה הוגנת ותנהג כבוד והתחשבות בהורים ובילדים.

המלצות להורים –

- בדקו שהקריטריונים שלפיהם אתם נותנים כסף לכל אחד מהילדים הם הוגנים.
- אל תחושו אחריות על תחושות הקיפוח של הילדים, ואל תיכנעו למניפולציות. אם ילדכם הבוגר בוחר להרגיש קורבן זו בחירה שלו. תחושות האשם שלכם והתנהגויות מפצות רק יעמיקו את תחושותיו השליליות.
- נסו להיות שלמים עם החלטתכם, וכך תוכלו להיות סובלניים ולגלות אמפטיה לתחושות הקיפוח של הילדים.
- עודדו את הילדים להביט פחות הצידה על מה שיש לאחיהם, אלא יותר קדימה על מה שהם רוצים להשיג. הראו להם שאתם מאמינים ביכולתם להצליח ושאתם שם לצידיהם.

המלצות לילדים הבוגרים –

- אם אתם רגילים להרגיש מקופחים, עצרו לבדוק מה אתם מרוויחים ומה אתם מפסידים מהתלונות, שאולי חלק מהן אף נכונות. החליטו ביניכם לבין עצמכם אם כדאי לכם להמשיך להיות הקורבן במשפחה.
- נסו להתעסק יותר ביעדים הכספיים שלכם ובדרך להשיג אותם ופחות במצב הכספי של אחיכם ובכסף שההורים נותנים לכל אחד מכם. זה יעזור לכם למקד אנרגיה בעצמכם ולא לבזבז אותה על קינאה, שהיא אנושית אך לחלוטין לא יעילה.
- נסו לקבל מההורים כמה שאתם מרגישים שנדרש לכם, שכנעו והסבירו כמיטב יכולתכם, אבל קבלו את העובדה שלעתים תקבלו תשובה שלילית, ואין לזה בהכרח קשר לאחים.
- אם אתם חושבים שיש חוסר צדק משווע בחלוקת הכספים בין האחים, דברו על כך עם ההורים. אמרו את דעתכם, ותנו להורים להחליט מה לעשות.

נושא שני –

רווחתם הכספית של מי קודמת – של ההורים או של הילדים?

ההתלבטות כמה לתת לילדים קשורה לדילמה עמוקה יותר של אופן חלוקת המשאבים. מכיון שברוב המשפחות הכספים אינם אינסופיים יש צורך להתפשר. צריך לבחור למי ילך הכסף – לרווחת הילדים הבוגרים הזקוקים לעזרה בהתחלת חייהם או לרווחת ההורים, הרוצים ליהנות מכספם, שאותו הרוויחו בעמל כפיים שנים רבות. בו בזמן על ההורים להחליט כמה כסף להוציא על תביעות ההווה וכמה לשמור לצרכי העתיד.

התלבטות ראשונה –

כיצד מאזנים בין צרכי הילדים הבוגרים לצרכי ההורים, בין צרכי ההווה

לעתיד?

מזווית ההורים:

רון, אבא לתום בן ה-30 וגיא בן ה-28, מספר: "אני פורש בימים אלו מהעבודה ועומד לקבל סכום כסף גדול כפיצויים. אשתי ואני כבר חולמים שנים לפנק קצת את עצמנו – לשפץ את הבית שהתיישן, להחליף אוטו ואולי לנסוע לחו"ל לטיול ממשי ולא סתם לנופשון כמו עד עכשיו. ממש מתחשק לנו. אבל יש בעיה. הבנים שלנו כל הזמן צריכים כסף. גיא פתח עכשיו עסק ורוצה שאשקיע קצת כדי לעזור לו להתרומם, תום עומד להתחתן וממש חשוב לו לרכוש דירה בקריית אונו, שם לדעתו יש החינוך הטוב ביותר לילדים שייוולדו לו. כשהילדים ישמעו שאני מקבל פיצויים, יהיה להם ברור שהכסף ילך בחלקו אליהם. אני מוכן לצ'פר קצת את הילדים מהסכום שאקבל, אבל לא בסכומים שהם מצפים להם. אשתי כמוכנה לוותר על עצמה בשביל הילדים, אבל אני רוצה את רוב הכסף לעצמי, גם לעכשיו וגם לפנסיה. אני באמת לא יודע מה לעשות כי ברור לי שיהיו בלגנים".

רון רוצה להשתמש בכסף לטובת עצמו, הוא מרגיש שזה נכון והוגן, ובכל זאת הוא מסתבך ברגשות אשם שמא הוא מקפח את הילדים וצריך להתמודד מול אשתו המוכנה לוותר על עצמה למענם.

הורים רבים לכוזים בתפיסה שטובת ילדיהם קודמת לשלהם גם בכסף:

להורים יש אמונה רבת שנים שאם הביאו ילדים לעולם, חובתם לתת להם את הטוב ביותר, שלא יחסר להם דבר, וגם אם המחיר הוא שההורים יוותרו, יתאמצו ויקריבו מעצמם למען הילדים, עליהם לעשות זאת. כך בילדות וכך גם בגיל הבוגר.

אדלר במחקרה (אדלר, '97) אומרת שבמיוחד בישראל ילדים ממשיכים להיות מרכז ההווה של ההורים גם כשהילדים כבר בוגרים ויצאו מהבית. ההורים חשים מחויבים לעזור לילדים, "לסדר אותם בחיים", יותר מבתרבויות אחרות. ההורים הסבירו שזה קשור "לאופי היהודי שלהם" ולמציאות הקשה בישראל – אי ודאות, קושי כלכלי, תיקון טראומות השואה. קשה להורים להגיד לילדיהם: עד פה, גם לי מגיע, כי הילדים תמיד צריכים וההורים תמיד מרגישים צורך להמשיך לתת. לפי גישה זו ההורים מרגישים אשמים, אגואיסטים ולא מספיק מפרגנים כשהם מעזים לשים את טובתם הכספית לפני זו של הילדים.

גלית, אמא לשירי בת ה-25 וענת בת ה-30, שתיהן נשואות ועובדות, מספרת:
"היום אני יותר קמצנית מפעם. בעלי להפך – פעם הוא היה פחות נדיב, והיום

הוא ממש ללא גבולות. מוכן לקנות לכל בת מכונית, מחשב נייד ומה לא. ברור לו שלכל בת נעזור לדירה, ולא סתם דירה אלא כזאת שתספיק גם לשני הנכדים הראשונים. הוא שופך כספים ללא הבחנה. אני מוצאת את עצמי כועסת ודואגת. בעלי לא בסדר שהוא מבזבז את הכסף שלנו בלי אחריות. לנו כבר אין הורים שיתנו לנו. אנחנו לא צעירים וחייבים לדאוג גם לעצמנו. אני כועסת גם על הבנות שעושות לאבא שלהן מניפולציות כדי לקבל עוד ועוד. אני לא מוכנה לוותר יותר בשבילן כי גם לי מגיע להתפנק קצת בגילי. לא נורא אם לא יהיה להן הכול מיד, גם לי לא היה קל בהתחלה. אני יודעת שאני צודקת, אבל לפעמים אני מרגישה אמא רעה שלא מפרגנת לבנות שלה, בטח לא בהשוואה לאבא שלהן".

גלית יודעת שמגיע גם לה, וכך אכן צריך להיות. אך קשה לה ליישם את רצונה.

נוסף על כך, הורים רבים שוקעים בהווה ושוכחים שצריך לדאוג גם לעתיד:

רוב המשפחות מנסות להסתדר עם התקציב שיספיק ליומיום הדורש כסף רב כל כך. צריך שיספיק להורים, לילדים, לבית, למכונית. לדברים השגרתיים ולפרויקטים המיוחדים (חופשות, לימודים, שיפוצים, בעיות בריאות ועוד ועוד). נדמה שאין לדרישות סוף אבל לכסף יש. ההווה תובעני כל כך, והמאבק באוברדרפט אינו פשוט. הורים רבים שוכחים או שאינם מצליחים לקחת בחשבון את העתיד. למשל, לחשוב כמה נותנים לילד הראשון היוצא מהבית (ללימודים, לחתונה) ולזכור שצריך לשמור לפחות סכום דומה לילדים הצעירים שבדרך. או לקחת בחשבון שהפנסיה מעבר לפינה, והיא מגיעה מהר יותר משחושבים. לכן חלק מהכסף שמרוויחים חייב להישמר בעבור גיל הזיקנה של ההורים, שעלותו אינה ידועה כיום, אך ברור שהיא לא זולה.

מזווית הילדים – הם ממשיכים לדרוש מההורים בלי להתפשר כי כך הם רגילים:

רוב הילדים רגילים לראות את הנתינה של ההורים כדבר מובן מאליו. לגיטימי בעיניהם לבוא להורים ולבקש כסף. אם חסר להם, אם הם צריכים דבר מה, למה שלא יפנו אל ההורים? ברור להם שההורים הם המחליטים אם לתת או לא וכמה לתת. הם גם רגילים להתווכח ולשכנע, לכעוס ולהתלונן אם אינם מקבלים את מבוקשם.

חלק מהילדים אינו רגיל להתחשב באילוצים או ברצונות של ההורים (הרחבה בפרק "כשווים מול שווים"). ודאי שאין לרובם יכולת להבין בגילם הצעיר את משמעותם של נושאים רבים הקשורים לכסף – מהי המשמעות של עבודה בשביל פרנסה, מה המשמעות של חישובי חיסכון וחרדות מהפנסיה והזיקנה.

חלק מהקושי של הילדים לגלות אמפטיה למצוקות ההורים בנושאי כסף קשור לכך שרובם עדיין רוצה להאמין שלהורים אין בעיית כסף, ושהם יכולים לתת להם יותר אם רק רצו. קשה לילדים לקבל שכללי המשחק השתנו מאז שהתבגרו. אולי ההכחשה משרתת את הצורך להמשיך לחשוב שההורים חזקים וכל יכולים כמו בילדות. כי אם הילדים יתחילו לדאוג שלהורים אין מספיק כסף, הדבר יעורר בהם חרדה עצומה באשר לעתידם. לכן מוטב להם לכעוס על ההורים במקום להיבהל. פעמים רבות גם לא מסבירים לילדים שיש לשנות גישה ולהתחיל לראות את הצרכים והאילווצים של ההורים. ההורים מתוסכלים וכועסים אך אינם אומרים דברים ברורים.

המלצות להורים –

- האמינו שגם לכם מגיע ליהנות מהכסף שלכם, וטובת הילדים חשובה אך אינה תמיד קודמת.
- דעו שאם תהיו ממורמרים וכעוסים על שנתתם לילדים מה שרציתם לעצמכם, הכעס יקלקל את הנתנה ויפגע בשני הצדדים. לכן מוטב שתתנו פחות אבל מרצון ובהנאה.
- חשבו על כך שאם אינכם מוותרים על הרצונות שלכם מול הילדים, אתם משמשים להם כמודל איך לא להיות קורבן ואיך לאזן בין הצרכים שלך לצרכים של אחרים. המודל יעזור גם להם כשהיו הורים בעצמם.
- תכננו את התקציב שלכם על פי צרכי ההווה אך גם מתוך התחשבות בעתיד. אל תשכחו לחשב כמה יצטרכו הילדים בהמשך ולא רק היום, ולכמה תזדקקו אתם בזיקנה.
- העריכו את צרכי הזיקנה בגישה מחמירה המגדילה את אומדן ההוצאות ומקטינה את ההכנסות. אל תקחו כמובן מאליו שמה שיש לכם היום יהיה גם בעתיד. תמיד עדיף שתופתעו לטובה מאשר לרעה, ואז תוכלו לתת לילדים עוד.
- הדגישו לעצמכם כמה חשוב שלא תגיעו למצב שבו תהיו תלויים כספית בילדים. לכן זה גם לטובתם שתהיו מבוססים כלכלית כיום ובעתיד, כך יוכלו גם הם לבסס את חייהם בלי לדאוג לכם.
- הסבירו לילדים את האילווצים ואת השיקולים שלכם, אבל אל תיכנסו לאמביציה לשכנע אותם להסכים לדעתכם. מותר שלא יהיו מרוצים ולא יסכימו, ועדיין תוכלו לדבר איתם בהגינות.

המלצות לצעירים –

- שנו את הגישה וקבלו את המצב שבגיל הבוגר לא עוד ההורים נותנים והילדים לוקחים, אלא שגם ההורים צריכים כסף, וזה אינו חשוב פחות מהצורך שלכם.
- אם ההורים אומרים לכם שאי אפשר לתת או שהם צריכים לחסוך, נסו להקשיב ולהבין את השיקולים. גם אם אינכם מסכימים לפחות קבלו שזכות ההורים לחשוב כך.

- התחילו לעכל שההורים מתבגרים/מזדקנים, והם חייבים לשמור כסף לעצמם. אל תיבהלו כי זה לא קורה מחר. אבל עם זאת, אל תתעלמו מעובדת החיים הבלתי נמנעת הזו.
- כשאתם כועסים על ההורים שאינם נותנים מספיק ושומרים לעצמם, זכרו שמוטב הורים המתכננים את עתידם בתבונה מהורים פזרנים שעלולים להפיל עליכם בעתיד "תיק כבוד" – לממן אותם בזיקנתם.

התלבטות שנייה –

מה עושים כשיש מצוקה כספית במשפחה?

בבתים רבים קורה שחלה הרעה (זמנית או קבועה) במצבה הכספי של המשפחה. הורים מפוטרים מעבודתם, נכסים מפסיקים להניב רווחים כמו בעבר, השקעות קורסות. הכסף שעמד לרשות ההורים מצטמצם, והם אינם יכולים לספק לילדיהם את רמת החיים שהיו רגילים לה.

הורים מספרים: "אנחנו מתקיימים מהשכרה של משרדים. יש תקופות טובות שכל הנכסים מושכרים ואז יש כסף ברווחה, ויש תקופות שפל שבהן אנחנו ממש בבעיה. אין כסף נזיל, וזה שיש לנו רכוש הופך דווקא לעול בגלל המיסים וההתחייבויות. הילדים לא מסוגלים להבין את המצב. מבחינתם אנחנו אמורים להמשיך לתת להם תמיד אותו דבר. שיהיו בריאים, הם כבר גדולים, אבל לא מבינים כלום בכסף. אז הם מתלוננים שאנחנו כל פעם נכנסים ללחץ סתם. לך תסביר להם שיש לנו באמת בעיות. אולי עדיף שלא ידעו, למה שישקעו בצרות כמונו, שיהנו מהחיים כל עוד הם יכולים".

את ההורים ממלכדת התפיסה ש"ילדים לא צריכים להתעסק בכסף":

ברוב המשפחות הורים אינם מערבים את ילדיהם במצבם הכספי, לא בילדות וגם לא בבגרות. הם אינם מסבירים להם את השיקולים בניהול כספי המשפחה, בודאי שלא מביאים לידיעתם מצוקות כלכליות. כסף הוא עניין שמדברים עליו בשקט, "שהילדים לא ישמעו", או שאומרים בתסכול מעורפל: "עכשיו צריך להצטמצם" או מסבירים ש"כסף לא צומח על עצים". ההורים נבוכים ומרגישים לא נוח לשתף את הילדים בקשיים. אולי הם רוצים להמשיך להרגיש חזקים ומגנים על ילדיהם; אולי הם ממשיכים לצפות שהילדים יבינו בעצמם ויתחשבו – ציפיה לא רציונלית כמובן, שדינה להתנפץ בכעס ותסכול.

הצעירים מרגישים שיש בעיות ואינם יודעים איך להגיב:

הצעירים יודעים שמהו לא טוב קורה אצל ההורים. הם חשים את הלחץ ושומעים את ההערות כלפיהם להצטמצם ולא לבוא בדרישות "כי אין". הם נלחצים אבל אינם יודעים מה לעשות. לפעמים הם מנסים לשאול מה קורה ונהדפים בתשובות סתמיות שהכול בסדר. לפעמים ההורים עונים והילדים נבהלים מההסברים שמא המצב קטסטרופלי אם ההורים כל כך לחוצים. לפעמים הילדים אפילו לא שואלים כי אולי זה ייחשב חוצפה להתערב בעניינים הפרטיים של ההורים, בוודאי כשהם עצבניים כל כך. מצבם הכספי של ההורים נשאר מעורפל אצלם.

המלצות להורים –

- אל תחששו לדבר גלויות על מצבכם הכספי עם ילדיכם הבוגרים. אם יש קשיים, שתפו אותם בחלקים שרלוונטיים להם. אם לא תגידו הם לא ידעו, ולא יוכלו להתחשב כשצריך.
- בשיחה על קשיים כלכליים אל תשדרו פניקה ושהכול קודס. גם אל תנסו לייפות את המצב כאילו שום דבר בעצם לא קורה.
- תרגמו את המושג המעורפל "יש לנו בעיות כלכליות" למשמעויות מעשיות – אמרו לילדים בצורה ברורה כמה אתם יכולים לתת וכמה לא. הבהירות עוזרת להתארגן ומפחיתה חרדות, אצלכם ואצל הילדים.
- תנו אמון בילדים שהם מסוגלים להתמודד עם בעיות כלכליות ושהם רוצים לעזור, אם רק תנתן להם אפשרות.

המלצות לילדים הבוגרים –

- אל תחששו להתעניין במצבם הכספי של ההורים. כסף הוא כמו כל דבר אחר בחיים שאפשר לדבר עליו.
- ותררו על העמדה הילדית הנוחה של "לא לדעת", כי יש לה מחיר של בלבול וחוסר יכולת להשפיע.
- אתם יכולים ליזום שיחה עם ההורים בעצמכם ולעודד אותם לדבר איתכם על הקשיים הכלכליים.
- גם אם יתברר שיש בעיות, אל תיבהלו. אין זו אחריותכם לפתור אותן, וגם אם תצטרכו להצטמצם האמינו ביכולת שלכם להסתדר.
- אמרו להורים שהם יכולים לסמוך עליכם, זה יקל עליהם בתקופה שאינה קלה בעבורם.

נושא שלישי –

האם כסף נותן להורים זכות להתערב?

האם "בעל המאה הוא בעל הדעה"?
ההורים מרגישים ברובם שזו זכותם להביע דעה במקרים שבהם נתנו כסף.
הילדים חושבים ברובם שההורים צריכים לעזור להם בכסף, ועדיין זו זכותם להחליט עצמאית מה לעשות בו. ההבדל בגישות יוצר מאבקי כוח ורגשות של כעס ועלבון הן מצד ההורים והן מצד הילדים.

התלבטות ראשונה –

עד כמה מותר להורים להתערב בחיי הילדים שבהם הם תומכים כספית?

יונה ומשה, הורים לגל בן ה-28, מספרים: "גל התחתן לפני חודשיים, ואנחנו עדיין עוזרים לזוג הצעיר בסכום קבוע לשכר דירה. בזמן האחרון יש לנו ויכוח איתו. אנחנו רוצים שיקנה דירה וישקיע במשכנתא במקום לזרוק את הכסף כל חודש על שכר דירה. אבל לאשתו 'אין כוח להתמודד עם קניית דירה', אז הם לוקחים את הכסף, שאנחנו חוסכים מעצמנו במאמץ גדול ומבזבזים אותו בדרך שלא נראית לנו. מצד אחד היינו רוצים להפסיק לתת להם כסף כי הם משתמשים בו בדרך שלא לרצוננו, מצד אחר אנחנו לא רוצים לריב עם גל שאומר שזו זכותם להחליט אם לקנות דירה עכשיו או לא. המצב יוצר מתח רב בינינו, ואין לנו מושג מה לעשות. אולי עדיף שנשתוק. בסוף הם הרי יקנו דירה, אז למה לריב".

יש התנגשות בלתי נמנעת בין עמדות ההורים הרוצים להשפיע על אופן השימוש בכסף, ובין עמדות הילדים הרוצים להיות עצמאיים.

ההורים רוצים להשפיע על אופן השימוש בכסף שלהם:

להורים נראה טבעי שהם ישפיעו על הדרך שבה הילדים ישתמשו בכסף שלהם, אך הם חוששים להתעמת עם הילדים ולספוג את תגובות הכעס שלהם. כבר מגיל ההתבגרות הילדים מלמדים את ההורים לא להתערב להם בעניינים, גורמים להורים להרגיש אשמים אם הם לא מכבדים כראוי את הבחירות העצמאיות שלהם, וכמובן, משלמים בעבורן. עם השנים חלק מההורים משתכנעים שזו אכן חובתם לתת לילדים כסף ולשתוק. לכן חלק מהם מוותרים על דעתם ומשלמים למען השקט התעשייתי. הורים אחרים פועלים מתוך הכעס שלהם ומנסים להשתלט בכוח על הילדים באמצעות הכסף (על כך בהתלבטות הבאה).

שני הפתרונות הקיצוניים הללו אינם רצויים.

הילדים הבוגרים אינם רואים את הקשר בין חובת ההורים לתת לזכותם לעשות בכסף כרצונם:

מבחינת ילדים רבים יש הפרדה מוחלטת בין חובת ההורים לתמוך בהם כספית ובין זכותם לעשות בכסף מה שהם רוצים באופן עצמאי. הם אינם מקשרים כלל בין הנתינה הכספית לזכות ההשפעה. ברור להם מאליו שההורים יתמוך בהם בשכר הדירה, בלימודים, או במימון הטיול הגדול "כי ככה עושים כולם". מבחינתם זהו המשך טבעי למצב קיים שבו ההורים תומכים בהם כלכלית כחלק מחובותיהם כהורים. מה השתנה? בתיכון ההורים שילמו להם על בגדים והם החליטו איזה סוג לקנות בלי שההורים התערבו. כשקנו להם ריהוט לחדר, הם החליטו באיזה צבע וצורה, וההורים שילמו. אז למה שדברים יהיו שונים עכשיו כשהם בוגרים? הילדים מסכימים שההורים יביעו את דעתם על מה כדאי שיעשה בכסף, אבל כמו תמיד זו רק דעה וזכות הילדים לדחות אותם ולהחליט אחרת.

הילדים הבוגרים וההורים מתמלכדים בתחושות כעס ועלבון:

שני הצדדים כועסים ומתוסכלים כי אינם משיגים את רצונם, נעלבים כי הם מרגישים שמזלזלים בדעתם. נוסף על כך, לכל אחד יש סיבות משלו להרגיש רע, במיוחד בשלב היציאה מהבית. הילדים רוצים מאוד להיות עצמאיים ובו בזמן עדיין אינם מסוגלים להתנתק מהסיוע הכספי של ההורים. לכן הם רגישים מאוד. כל לקיחה של כסף מההורים עלולה לגרום להם תחושות נחיתות. כל הערה בנושא, ואפילו התעניינות ניטרלית כגון "אתה מסתדר, יש לך מספיק כסף?" עלולה לגרום להם להרגיש שמזלזלים בהם או שאולי מנסים להשתלט עליהם. הילדים נלחצים כשדורשים מהם הכרת טובה, ונמאס להם לשמוע עוד מהילדות כמה הם כפויי טובה מול כל הטוב שההורים נותנים להם. לכן הם הודפים בבטות כל מניפולציה לסחוט מהם תודות ולכוון את התנהגותם דרך הכסף. הם רוצים שההורים יכבדו אותם אף על פי שהם תלויים בכסף. לפעמים הם מוותרים על התקווה שכך יהיה ומתנתקים. ההורים פגיעים גם הם בתקופת היציאה מהבית של הילדים. הם מרגישים שעדיין זו חובתם לתת כסף לילדים, והרבה. בו בזמן כבר לא מניחים להם להשפיע על אופן השימוש בכסף, ואפילו לא טורחים להודות להם. הם מרגישים מנוצלים ודחויים. להרגשתם הילדים אפילו לא מוכנים להקשיב להם, רק רוצים לקחת, כמו בכספומט, וללכת. חלק מההורים דורש לקבל כבוד ויחס בזכות הכסף, לפחות להרגיש הורים טובים ומוצלחים בעיני הילדים. כשהילדים אינם משלמים על הכסף שקיבלו בהכרת טובה כלפי ההורים, הם זועמים ונפגעים. הסיטואציה הבעייתית כשלעצמה מסתבכת עוד כשהרגשות מנהלים את המצב במקום שיקול הדעת – כשכל צד מאשים את ההצד האחר בבעיה ומתחפר בעמדותיו.

קודם כול יש לעצור את ההיסחפות הרגשית:

חשוב לווסת את הכעס והעלבון, להגיב בהיגיון ולדבר בישירותזה עם זה.

ההורים צריכים להגיד לעצמם שהילדים אינם חייבים לעשות עם הכסף בדיוק מה שאומרים להם, ושהם אינם חייבים להם תודה וצייטנות בשל הנתינה. ההורים צריכים להחזיר לעצמם את הביטחון הפנימי שיש להם זכות להביע דעה באשר לכספם, שבעל המאה הוא אכן בעל הדעה. הם צריכים לגבש להם דעה ברורה ולהיות שלמים איתה. ההורים אמורים להסתפק בכך שהילדים יקשיבו לדעתם וישקלו אותה בכבוד. עליהם להאמין שמתחשבים בדעתם גם אם לא מסכימים לה ושאינן בהתנהגות הילדים עלבון ודחייה כלפיהם. ממקום פחות מאוים שכזה ההורים יוכלו לדבר עם הילדים באסרטיביות אדיבה כדי לפתור את המחלוקות ביניהם.

יונה ומשה שבדוגמא לעיל יכולים לומר לילדים שיש להם סכום כסף מוגבל כדי לעזור לדירה; הכסף שיוצא עכשיו לשכר דירה הוא חלק ממנו, ולכן לבסוף יישאר פחות לדירה עצמה. ההורים צריכים להדגיש שאין כאן מאבק כוחות, ושהם באמת אינם מתכוונים לכפות את דעתם. הם רק מזמינים אותם לבחור מה שמתאים להם. הם סומכים עליהם שיבחרו את מה שנכון. חשוב שההורים יאמינו שהם אינם עושים עוול לילדים בגישתם זו. להפך, כך הם מלמדים את הילדים לבחור – מיומנות חשובה לחיים בכלל ולהתנהלות כספית בפרט.

הילדים צריכים להגיד לעצמם שזכות ההורים לתת כסף בתנאים שלהם ושאינן זה אומר שמזלזלים בהם ומשתלטים להם על החיים. עליהם להבין שההורים נותנים להם כסף מתוך זכות ולא חובה, ולכן מותר להם להביע דעה על כספם. הם יכולים להתווכח, לשכנע או לכעוס. בסופו של דבר זוהי זכותם הבוגרת לבחור אם לקחת את הכסף בתנאים שקובעים ההורים או לא. הם אינם יכולים "לאכול את עוגת הכסף ולהשאיר את עוגת העצמאות שלמה". ככל שיהיה לילדים יותר ביטחון שהם באמת יכולים לבחור, ושגם האפשרות של לא לקחת קיימת, כך יתנהלו מול ההורים בעניינות רבה יותר. תחושת הבחירה הפנימית תיתן לילדים הבוגרים כוח. הצעירים אמורים להסתפק בכך שההורים מקשיבים לדעותיהם בכבוד ומתחשבים בהן. עליהם להאמין שאין כוונה להשפיל אותם, וממקום בטוח כזה יוכלו גם להגיד להורים תודה, גם אם הנתינה איננה מושלמת בעיניהם.

על ההורים והילדים הבוגרים גם יחד להבין שמדובר במצב בעייתי בלתי נמנע של חילוקי דעות ורגישויות אצל שני הצדדים. אין כאן אשמים. לכן צריך לדבר – להגיד, להקשיב, לחפש פתרונות, שגם אם לא יהיו מושלמים ישמרו על הכבוד של שני הצדדים.

המלצות להורים –

- האמינו שהכסף הוא שלכם וזכותכם להשפיע על אופן השימוש בו.
- אמרו בבירור את דעותיכם, ותנו לילדיכם זכות להביע את דעותיהם. אולי השיחה תקטין את המחלוקות ביניכם, ועדיין תרגישו שיש לכם השפעה.
- אל תוותרו וגם אל תיכנסו למאבקי כוח. תנו לילדיכם את הכסף מתוך כבוד לדעותיהם בלי להשפיל או להשתלט עליהם.
- תנו מכספכם מתוך האמת הפנימית שלכם, ואפשרו לילדיכם לבחור אם ואיך לקחת את כספכם מתוך האמת שלהם.
- אל תתבעו תודה על הנתינה שלכם. תנו כמה שמתאים לכם ולא על מנת לקבל תודה.
- האמינו בילדיכם שהם מעריכים את הנתינה שלכם, גם אם הם נאבקים בכם ואינם אומרים זאת ישירות. זה יפעל כנבואה שתגשים עצמה לטובתכם.
- אם משהו בתגובת ילדיכם מפריע לכם, אמרו להם ישירות בדרך נעימה שתאפשר להם להקשיב, ואולי להשתנות.

המלצות לילדים הבוגרים –

- אל תכחישו את משמעות לקיחת הכסף מההורים. אם אתם לוקחים – להורים יש זכות להביע דעה. אם אתם רוצים להיות עצמאיים – קחו פחות.
- זכרו שבאמת יש לכם זכות בחירה לא לקחת כסף מההורים אם הוא ניתן בדרך משפילה או משתלטת יותר מדי לדעתכם.
- שמרו על ביטחון עצמי באמת שלכם, הוא יעזור לכם לא להיעלב אלא להקשיב ולהביע את דעותיכם כדי לנהל משא ומתן ענייני מול ההורים.
- אם ההורים פוגעים בכם בהתערבות יתר בחייכם דרך הכסף אמרו להם זאת באדיבות שתאפשר להם להקשיב לכם ואולי להשתנות.
- אל תשכחו להגיד תודה להורים כשהם נותנים לכם כסף, זה לא יוריד מכבודכם, להפך.

התלבטות שנייה –

האם הורים אמורים לממן שגיאות של ילדיהם?

כפי שהודגם בהתלבטות הקודמת, פעמים רבות יש מחלוקות בין ההורים לילדים. המצב מסתבך כשבחירות הילדים נראות להורים שגויות והם עדיין אמורים לממן אותם.

דינה, אמא לשני בת ה-30 ותומר בן ה-24, מספרת: "אנחנו משלמים לילדים את הלימודים, אבל אנחנו לא מוכנים לממן כל דבר. אמרנו להם שהם צריכים ללמוד משהו רציני, מקצוע ממש. אנחנו לא מתכוונים לשלם על כל הביילויים ועל שטויות כמו קורסים למשחק או טיפולים אלטרנטיביים שהם רוצים. הילדים רותחים שאנחנו לא מכבדים את הרצונות שלהם ואמרים שאנחנו מיושנים ולא מבינים שהיום יש עוד מקצועות חוץ מרופא ועורך דין. אנחנו חושבים שהם טועים ולא מוכנים לשלם להם יותר. אני מוכנה איכשהו להתגמש, אבל בעלי מתעקש, וגם הילדים. הוא אומר שלא ישלם על השגיאות שלהם, והם אמרים שיסתדרו בכוחות עצמם ולא צריך. הקשר בינינו כמעט בניתוק. אני ממש מיואשת".

הגדרת המונח "שגיאה" היא כמובן סובייקטיבית, כי מה שנראה להורים שגיאה הוא הדבר הכי נכון מבחינת הילדים. למרות זאת הורים וילדים רבים מתחפרים בהגדרות נוקשות וצרות של מה נכון ומה מוטעה, ונכנסים למלחמות עולם כדי לנצח.

ההורים והילדים ממולכדים במאבק כוח הדדי ללא דיאלוג:

חלק מההורים מפרשים את אי הסכמת הילדים לעשות כרצונם ככפיות תודה וכמאבק כוח. אולי גם בילדות ההורים דרשו שהילדים יעשו כרצונם, אם לא – פירשו זאת כחוסר משמעת וחוצפה. עכשיו כשהילדים בגרו הם ממשיכים באותה הגישה. הם אינם עורכים עם הילדים משא ומתן למצוא פשרה, אלא מכתיבים אולטימטום כדי לנצח. מבחינתם אין לילדים חופש בחירה. הם חייבים לעשות כרצון ההורים, אחרת יקבלו סנקציות. ההורים ממולכדים בדעות נוקשות וכוחניות ובגללן נאבקים בילדים במקום לקיים דיאלוג.

באופן פרדוקסלי, חלק מההורים נכנסים למאבקי כוח דווקא מפני שהם מרגישים חסרי אונים ואינם מסוגלים לשים לילדים גבולות.

שירה, אמא לליאת בתה-26 ותום בן ה-30, מספרת. "מאז שהילדים היו צעירים, בעלי ואני לא ידענו להגיד להם לא, בשום תחום וגם בכסף. תמיד הם היו מפעילים עלינו מניפולציות וסצינות של בכי וכעסים כדי שנקנה להם יותר משתכננו. עכשיו כשהם גדולים גם התיאבון הכספי שלהם גדל, והם דורשים מאיתנו עוד ועוד. אבל

הפעם החלטנו להתעקש ולא לשלם להם על שטויות שהם עושים; שילמדו דרך הרגליים שעל שגיאות משלמים, ולא ההורים אלא הם. אז כשליאת עשתה תאונה ברכב דרשנו שתשלם את הביטוח, וכשתום רב עם הבוס ובטיפשות עזב את העבודה, אמרנו שימצא עבודה חדשה כי אנחנו לא משלמים עליו יותר. הילדים לא מרוצים, אבל לנו נמאס לוותר כל הזמן".

ככל שההורים מרגישים חלשים מבפנים כך הם נוקשים וכוחניים כלפי חוץ.

חלק מהילדים נכנסים למאבקי כוח נגד ההורים כי מילדות הם רגילים לעשות להורים מניפולציות כוחניות כדי להשיג את שלהם. הם ממשיכים בדרך זו גם בבגרות. חלק מהם זועמים כי נמאס להם להיכנע לתכתיבי ההורים, שמבחינתם עברו את הגבול. כשהיו צעירים בבית לא הייתה להם ברירה אלא להיכנע לדרישות ההורים, אבל עכשיו כשהם בוגרים הם אינם מוכנים לכך. אחרי שנים של מאבקי כוח הם מגיבים בסגנון דומה להורים. גם הם נאבקים בחזרה באולטימטום – או שתתנו לנו מה שאנחנו רוצים או שלא ניקח וננתק את הקשר. הילדים מתנהגים באותו הדפוס שמרגיז אותם אצל ההורים. הם אינם יודעים לנהוג אחרת. גם אצלם כמו אצל ההורים, תחושת חוסר האונים הפנימית מתבטאת כלפי חוץ בכעסים וכוחנות הפוכים (הרחבה בפרק "כמה להתערב").

ההורים אינם אמורים להשתלט על חיי ילדיהם באמצעות הכסף:

זכות הילדים להחליט כראות עיניהם בנוגע לחייהם בלי שההורים יאימו עליהם בסנקציה כספית. הורים שפועלים מתוך צורך בכוח ושליטה בחיי הילדים, ולא בשל רצון אמיתי לעזור ולתמוך מוזמנים לזהות את הנזק שבהתנהגותם. השימוש הפסול שהם עושים בסמכות שלהם מוביל למאבקים מרים וליחסי שולט ונשלט בינם ובין הילדים.

קשה לשכנע מי שמאמין בשיטה הכוחנית כדרך חיים לנהוג אחרת. לפעמים צריכים לקרות דברים קשים כדי שיחול שינוי. רוב ההורים מתמלכדים מדי פעם לתגובות של כוחנות, והם יכולים לשנות את גישתם אם יורידו את הכעס על חילוקי הדעות ואת החרדה שלהם מכך שהילדים עושים שגיאות (הרחבה בפרק "כמה להתערב").

על ההורים לדעת שכסף קשור למאבקי כוח ולחזק את כוחם להתמודד עם מניפולציות. לא לפחד להגיד לא, גם אם יכעסו עליהם, ללמוד לוותר בלי להרגיש מושפלים. להיות ענייניים גם במצב הרגשי הקשה של חילוקי דעות; לכבד את הבחירות של ילדיהם, ובו בזמן לא תמיד לממן אותן. כפי שנאמר שוב ושוב – הכסף הוא של ההורים, וזכותם לעשות בו כרצונם. הם אמורים להחליט בינם לבין עצמם מה הם רוצים לתת, לבדוק שהם הוגנים ולא "סוגרים חשבונות" דרך הכסף. הם צריכים להסביר ולנמק

לילדים את עמדתם, עליהם להקשיב לדעות הילדים ולהיות מוכנים למשא ומתן. בסוף, כמו תמיד, יצטרכו להחליט בעצמם ולעמוד מאחורי ההחלטה.

כך למשל דינה ובעלה שבדוגמא, יכולים לומר לילדים שיש להם סכום מסוים לכל ילד בעבור לימודים. אם הילדים בוחרים להשתמש בו ללימודים מסוימים עליהם לקחת בחשבון שההורים לא יממנו מסלול לימודים נוסף במקרה שיתחרטו.

להורים יש חופש בחירה וגם לצעירים. זה הבסיס להתמודדות רציונלית עם המורכבות הרגשית הבלתי נמנעת של עיסוק בכסף:

הילדים אמורים לחיות בשלום עם בחירותיהם ולא להיאבק בהורים. קשה לילדים להשלים עם כך שההורים לא תמיד מסכימים להעדפות שלהם, ואולי אפילו אינם מפרגנים. קשה להם לקבל שבשביל להגשים את רצונם הם צריכים לעבור מסלול ייסורים כה קשה, שלא תמיד הם מנצחים גם אם הפעילו את כל המניפולציות המוכרות לשם כך. ההישאבות למאבקי כוח וקרבות עלבון היא כמעט בלתי נמנעת במצב כזה. בכל זאת, על הילדים הילדים לנסות להימנע מכך כדי לא להתנהג בעצמם בדיוק כמו ההורים. הם יכולים לבחור להגיב בצורה בוגרת: לנסות לשכנע את ההורים בצדקת דרכם, להפעיל שיטות אחרות מלבד מניפולציות של העלבות וכעסים. אם לא הצליחו לשכנע הם אמורים לקבל את העובדה שההחלטה הסופית באשר לכסף היא של ההורים. אם לא מתאים אז לא לקחת – פחות נוח ויותר עצמאי.

על ההורים והילדים הבוגרים לעבור ממאבק לדיאלוג ביניהם:

נקודת המוצא לדיאלוג היא שהורים וילדים אינם יכולים לראות את ענייני הכסף בצורה דומה כי הם בגיל ובמצב שונה, ובכל זאת אפשר להסתדר בהגינות גם עם המחלוקות. לא להתחפר בעלבון ובכעס, לא לצפות שהאחר יבין אותך בלי שתדבר, ולא לשאוף לפתרון מושלם, הפתרון שלך. במקום זאת צריך לומר בבהירות את דעתך, להקשיב בפתירות לדעות האחר, ולנסות להגיע לפשרה ששני הצדדים יכולים לחיות איתה בכבוד. גישה כזאת חשובה במיוחד בתוך משפחה, שצריכה להמשיך לחיות ביחד למרות מחלוקות. צריך להדגיש את האהבה והאכפתיות גם אם למעשה חושבים אחרת וכועסים. (הרחבה בפרק "כמה להתערב")

המלצות להורים –

-
- העריכו את רצונם העצמאי של ילדיכם לבנות להם חיים שמתאימים להם, גם אם לדעתכם הם טועים בדרך.
- דעו שלא כל בחירה השונה מדעתכם היא טעות או התרסה של הילדים נגדכם, ואל תנקמו בילדים דרך הכסף.
- תנו כסף לפי החלטה עקרונית שלכם מה אתם מממנים לילדיכם בתחילת חייהם הבוגרים (למשל, לימודים). אל תעמידו לילדים תנאים איך להשתמש בכסף.
- דברו עם הילדים על הרגשתכם, תנו להם לדבר על הרגשתם, אולי השיחה תשנה את דעתכם ותוכלו להגיע לפשרה במקום מאבק הכוח.
- אל תכעסו על עצמכם אם למרות החלטתכם ההגיונית לא לשלם על טעויות הילדים – בסוף תיכנעו ותשלמו. זה אנושי וקורה לרוב ההורים.

המלצות לילדים הבוגרים –

- אם להורים קשה לשנות את עמדתם הכועסת, היו אתם הבוגרים, וצאו ראשונים מהמאבק.
- אל תענישו את ההורים בניתוק יחסים כשאנכם עושים כרצונכם. הביעו את מורת רוחכם, אך המשיכו לשמור על קשר סביר איתם כדי לא להרע את המצב עוד יותר.
- דברו עם ההורים על דעותיכם ותחושותיכם. הקשיבו לשלהם. נסו לשכנע אותם בכל דרך אפשרית לתת את המימון שאתם צריכים, וקחו בחשבון שתקבלו סירוב.
- נסו להגיע לפשרה, אפילו חלקית, כי היא עדיפה על מאבקי כוח וקרע ביחסים.
- היו סבלניים, פעמים רבות הורים מתעשתים עם הזמן. לכן אם אתם מאמינים בדרך שלכם, התחילו ללכת בה לבד, וייתכן שההורים יצטרפו בהמשך עם המימון.

התלבטות שלישית –

מה ההבדל בין התערבות יתר של הורים ובין הכוונה וחינוך לגיטימיים

בנושאים כספיים?

ההורים רוצים ללמד את הילדים איך להסתדר כסף באופן נכון. הן זה חלק מתפקידי החינוך שלהם, להכין את הילדים לחיים. הילדים רוצים שלא יתערבו בחיים שלהם ובטוחים שהם יודעים כיצד להסתדר

בעצמם. זה הרי חלק ממסלול ההתבגרות שלהם, להיות עצמאיים. הבדלי הגישה מובילים פעמים רבות להתנגשויות.

עודד, אבא לאביאל בן ה-30, מיכל בת ה-27 ומתן בן ה-22, מספר: "אני מאוד כועס על הדרך שבה הילדים שלי מבזבזים כספים. שלושתם באוברדרפט ומשלמים הון על ריבית. הם קונים דברים יקרים בתשלומים כאילו שתשלומים לא צריך לשלם. הם גם נאיביים ועושים שטויות. אביאל הסתבך פעם כשנתן צ'ק פתוח בחנות, והצ'ק הגיע לגורם פלילי עם סכום כפול מהסכום שלטענתו כתב. הרבה עוגמת נפש וכעס השקעתי עד שחילצתי אותו מהבעיה. מיכל סיפרה לי יום אחד שחברה ביקשה שתחתום לה ערבות למשכנתא, וכשאמרתי לה לא לחתום בשום אופן, היא כעסה עלי שאני 'חשדן פתולוגי'. היא התעקשה לחתום כי היא בניגוד אלי מאמינה באנשים. אני מרגיש שהילדים לא רוצים לשמוע מה יש לי לומר. הם נותנים לי להרגיש שהם יודעים הכול טוב ממני. אני מרגיש שנכשלתי בחינוך שלהם בכל מה שקשור לכסף. אולי הייתי צריך להסביר להם על כסף בגיל צעיר יותר. אולי בגיל 16-17 כשרק פתחתי להם חשבון, והם קיבלו בפעם הראשונה פנקס צ'קים וכרטיס אשראי הם עוד היו מקשיבים לי".

הורים רבים אינם נותנים לילדיהם "חינוך פיננסי":

במבחני אינטליגנציה מתברר שגם ילדים אינטליגנטיים מתקשים לענות על שאלות בסיסיות הקשורות לכסף. למשל, לא יודעים שבולים הם דמי משלוח של מכתבים ושלבנקים יש מרכיב חיסכון והשקעה. הילדים אינם יודעים כי לא לימדו אותם. ברוב המשפחות מניחים שכסף זה דבר ש"לומדים תוך כדי החיים". זורקים לילדים משפטים כלליים כמו: "כסף זה דבר חשוב בחיים", "כסף לא גדל על עצים". אומרים לילדים לחסוך, להיות נדיבים כלפי אחרים אבל לא בזבזניים מדי. לא מלמדים את הילדים ידע בסיסי כמו מה זה חשבון בנק, אוברדרפט, ניהול תקציב. בהתחלה הילדים צעירים מדי, ומגיל ההתבגרות הם לא ממש מעוניינים להקשיב, וההורים עסוקים בהתמודדויות חשובות יותר מולם. בגיל הבוגר זה לעתים מאוחר מדי.

חלק מהבעיה הוא שלרוב ההורים אין תפיסת עולם מגובשת בנושא כספים:

כסף קובע את איכות חייו של כל אדם, הוא מרכזי ומשפיע כמעט על כל מה שעושים – איפה גרים, במה עובדים, מי החברים, איך מבלים, וכמה יש לחינוך הילדים. למרות זאת לרוב האנשים דעות מבובלות וסותרות בנושא הכסף.

יש בעלי תחושה שחסר להם כסף, והתסכול שלהם רב. אנשים מצהירים שצריך לחסוך כסף ובו בזמן מבזבזים יותר מדי ונכנסים לחובות. ברוח זאת הורים מעבירים לילדים מסרים סותרים, עם וברי מילים. הם אומרים שצריך לפעול בשיקול דעת אבל פועלים בעצמם בפזיזות, צועקים על הילדים לא לבזבזו וקונים לעצמם דברים יקרים ולא נחוצים, מפצים על מצב רוח רע בקניות, לא מוציאים דפי חשבון בניסיון להתעלם מהאובדן, ולא מאזנים את התקציב גם כשצריך. מצהירים דבר אחד ומבצעים את היפוכו. ככל שההורים אינם מגובשים בדעותיהם וסוחבים בלבול ומצוקה משלהם בענייני כסף, כך הם מתקשים יותר לחנך את ילדיהם בנושא. לעתים הם מעדיפים להכחיש את הצורך להזריח את הילדים בנושאים כספיים, ולכן הם "נואמים" ומשתמשים בסיסמאות לא יעילות או משאירים את הילדים הבוגרים להסתדר לבדם.

חלק מההורים מנסים לתקן בכוח ובנוקשות את השגיאות שלהם דרך הילדים. הם מטיפים ומותחים ביקורת בדרך שמקוממת את הילדים ואינה משיגה תוצאות. כשבגיל הבוגר הילדים מסתבכים עם כסף ההורים נזעקים ומנסים לעשות משהו.

יש לתת לילדים חינוך פיננסי ומוטב מאוחר מלעולם לא:

גם אם ההורים לא העבירו מסרים ברורים בנושא הכסף בילדות, גם אם לא תרגלו את ילדיהם להסתדר עם כסף דרך דמי כיס ועידוד לעבוד כדי להרוויח – עדיין לא מאוחר להתחיל בגיל הבוגר. יש משמעות כבדה לשגיאות בהתנהלות הכספית בגיל הבוגר, ולכן חשוב שההורים יתערבו. ההורים אינם אמורים לנהל לילדיהם את חייהם הכספיים, ובוודאי לא למתוח ביקורת כל העת על התנהלותם. עם זאת, הם אינם צריכים להסס ליעץ לילדים בהתבסס על ניסיונם האישי. על ההורים לנסות להיות בעלי ברית לילדיהם וכתובת בעבורם בהתלבטות הכספיות שלהם. ההורים צריכים להיות מעורבים ולהביע את דעתם אך לא לכפות אותה מתוך מאבק כוח. יש להשתדל שהילדים יקשיבו גם אם לא יסכימו, והם יקשיבו, במיוחד אם ההורים ידברו איתם בכבוד, ימליצו בלבד ולא ינסו להכתיב.

על ההורים לדעת בבירור מה הם רוצים לומר לילדים על כסף:

עליהם לברר בינם לבין עצמם מה בעצם הם חושבים על הדרך הנכונה להסתדר עם כסף בחיים. הבירור אינו פשוט, אך בזכות הילדים גם ההורים יכולים להרוויח למידה משלהם על יחסיהם עם כסף – נושא שהוא רלוונטי בכל גיל.

רוברט קיוסקאקי בספרו "אבא עשיר אבא עני" (קיוסקאקי, 2004) טוען שהורים מעבירים לילדיהם מסרים שגויים בנושא כסף. רוב ההורים אומרים לילדיהם במהלך הילדות: "לכו לבית ספר, תשיגו ציונים

גבוהים, וחפשו עבודה טובה עם ביטחון". לדעתו, זו המלצה לא אקטואלית לעולם המודרני. כיום כבר לא עובדים שנים ארוכות באותו מקום עבודה, ובמהלך הקריירה יש הכרח להתפתח ולהשתנות. לימודים ועבודה מובילים לעתים ל'מרוץ עכברים' של ניסיון נואש לממן דרך המשכורות את הצרכים הגוברים של המשפחה במאבק אינסופי במחסור כספי. לדעתו כל אדם בוגר צריך להיות מיומן בניהול חשבונות ובהשקעות כספיות, לדעת על כסף, לשלוט בגורל ולא לתת לגורל לשלוט בו. יש לרכוש כישורים אקדמיים אך גם כישורים פיננסיים ואינטליגנציה פיננסית – התהליך המחשבתי שבאמצעותו אנחנו פותרים את הבעיות הכספיות שלנו. קיוסאקי ממליץ לכל ההורים לחנך את ילדיהם ברוח זו. גם אם לא מסכימים לכל מרכיבי דעתו, אין ספק שהוא מגובש לעצמו, ולכן מסריו אפקטיביים. הורים יכולים לחשוב אחרת, אך הם מחויבים למסרים ברורים וענייניים אם הם רוצים להשפיע.

הילדים הבוגרים אמורים לגבש לעצמם תפיסת עולם כספית משלהם בנפרד מההורים:

רצוי שיקבלו בצניעות את העובדה שניהול כספים הוא תחום שצריך ללמוד, שיש צורך בזמן כדי זמן לגבש תפיסת עולם פיננסית שתתאים לך ולנסיבות חייך, שאולי ההורים הם אחד מהמורים הרלוונטיים לנושא בצד מורים נוספים כמו החברים או המדיה. יש להורים ידע, יש להם ניסיון, ניתן ללמוד מהם מה לעשות ומה לא. הם כבר הצליחו וטעו במקומות שהילדים עדיין לא היו בהם. ילדים רבים אינם מקשיבים להורים כי דעות ההורים נתפסות כביקורת והשתלטות על דעותיהם. עדיין אין להם די ביטחון עצמי להקשיב להורים ולהחליט לעשות כרצונם. קשה להם כי להורים עדיין יש השפעה גדולה מדי עליהם. לכן חלק מהם נשאבים לדפוסים הפוכים של כניעה או הדיפה אוטמטית כלפי דעות ההורים (הרחבה בפרק "כמה להתערב").

המלצות להורים –

- בררו היטב ביניכם לבין עצמכם מהם המסרים שאתם רוצים להעביר לילדיכם בנושאי כסף. השתדלו שהמסרים יהיו אפשריים ואמינים, כאלו שגם אתם מיישמים.
- אל תכפו את דעותיכם על הילדים, הציעו להם מידע רלוונטי וגם עצות, ותנו להם לקחת מה שמתאים להם.
- הרוויחו את אמון הילדים בכך, נסו להיות להם בעלי ברית ששווה להתייעץ איתם בנושאים כספיים.

המלצות לצעירים –

זכרו שדעות ההורים איך להתנהג עם כסף הן בגדר המלצה בלבד. אפשר להתווכח, לא להסכים, ובכל זאת רצוי להקשיב לניסיון החיים שלהם.

- נסו לגבש דעות משלכם בנושא כסף – דעות שיעזרו לכם לקבל החלטות ושתוכלו להיות על פיהן.
- פרגנו לעצמכם טעויות ומקרים שבהם תפעלו בניגוד להחלטותיכם. זה חלק מתהליך הגיבוש של סגנון החיים הכספי שלכם.

לסיכום –

כסף תמיד יהיה נושא טעון ומעורר רגשות לא קלים. ההורים והילדים הבוגרים צריכים לוותר על האשליה שהכול יסתדר מעצמו בקלות, ולהשקיע מאמץ בנושא. אין תשובות חד משמעיות לדילמות הכספיות ביחסי הורים וילדים בוגרים: כמה לתת, עד מתי, מהי נתינה הוגנת ומהו פינוק יתר? כל משפחה צריכה לחפש את דרכה בהתאם לתפיסות העולם שלה ובהתאם לאופי ההורים והילדים ונסיבות החיים.

המדד לגישה נכונה בענייני כסף הוא שההורים הנותנים שלמים יחסית עם דרכם, והילדים, גם אם לעתים הם מתוסכלים ומתלוננים, מקבלים את גישת ההורים ולא נוצר קרע ביניהם בשל כך.

כשההורים כועסים או מרגישים מנוצלים, כשהילדים מרגישים מושפלים או חושבים שיש חוסר צדק קיצוני בנתינה של ההורים, סימן שמהו ביחסי הכסף ביניהם השתבש. אולי ההורים מעדיפים את אחד האחים, אולי יש נתינת יתר מפנקת, אולי דרך הנתינה משפילה ומערבת מאבקי כוח. אולי ההורים לא שמרו מספיק כסף לעצמם בשם טובת הילדים. אולי ההורים לא נותנים מספיק ודוחפים את הילדים מוקדם מדי לעצמאות כלכלית. שווה בדיקה.

חשוב שההורים והילדים ידעו שתהליך היציאה לעצמאות כלכלית הוא איטי והדרגתי. אין צורך ולא נכון לעשות אותו בחיתוכים חדים מעכשיו לעכשיו.

ההורים אינם אמורים להפסיק לשלם כי הם כועסים אלא להפעיל שיקול דעת מה מתאים ומתי. עליהם להכניס אל תוך השיקולים גם את הרווחה הכלכלית שלהם בהווה ובעתיד (פנסיה) כדי שלא יהפכו עצמם לקורבנות על מזבח דרישות הילדים. חשוב שיהיו שלמים עם ההחלטות שלהם, שיזכרו שהכסף שלהם הוא באחריותם, ושזכותם לתת לילדים כמה שמתאים להם ולא כמה שלוחצים עליהם. כך יוכלו לתת בלב שלם, ללא מניפולציות של אשמה או מאבקי כוח.

הילדים אינם אמורים להתנגד לכך שעליהם לממן את חייהם בעצמם, שההורים זכאים לתת ולא חייבים, וכי ארנק ההורים כבר לא שלהם. עליהם למצוא בהדרגה את הדרך להיות עצמאים כלכלית, ואפילו להרגיש סיפוק מכך, לעבור מעמדת נזקקים מתלוננים לעמדת בוגרים חזקים בזכות עצמם.

שני הצדדים צריכים סבלנות נחושה לדחוף קדימה את תהליך העצמאות הכלכלית של הילדים, לומר בישירות את דעותיהם ותחושותיהם ולהקשיב באותה תשומת לב גם לאחר. לנהל משא ומתן גלוי וענייני כדי להגיע להחלטות משותפות שבהן אף צד אינו מרגיש מובס ומושפל. לא לוותר גם כשקשה, ולחפש יחד פתרונות שיתאימו לשני הצדדים. עצם הדיאלוג על ההחלטות חשוב אפילו יותר מתוכן ההחלטות, שמשתנה ממשפחה למשפחה.

בסיום התהליך הילדים הבוגרים יעמדו בעצמם על רגליהם הכלכליות, וההורים ימשיכו כמובן לתת להם כסף כדי לעזור ולפנק, אבל ממקום שונה – של בחירה והנאה – ולא מתוך חובה ואילוץ לפרנס אותם. זה היעד.